

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

**Palestinští uprchlíci v Jordánsku: dopad na ekonomiku
a domácí a zahraniční politiku Jordánska**

Iva Jůzová

Plzeň 2014

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Studijní program Mezinárodní teritoriální studia

Studijní obor Mezinárodní vztahy – britská a americká studia

Bakalářská práce

**Palestinští uprchlíci v Jordánsku: dopad na ekonomiku
a domácí a zahraniční politiku Jordánska**

Iva Jůzová

Vedoucí práce:

PhDr. Martina Ponížilová

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2014

Prohlašuji, že jsem práci zpracoval(a) samostatně a použil(a) jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2014

.....

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucí mé bakalářské práce PhDr. Martině Ponižilové za trpělivost, podporu a cenné rady, které mi během psaní poskytla.

Obsah

1 ÚVOD	1
2 PŮVOD FENOMÉNU PALESTINSKÝCH UPRCHLÍKŮ V JORDÁNSKU..	5
2.1 Vymezení pojmů	5
2.1.1 Definice podle UNRWA a UNHCR.....	5
2.1.2 Použité termíny	7
2.2 Historie uprchlických vln	8
2.2.1 Čtyři skupiny palestinských uprchlíků v Jordánsku	13
3 DOPAD PŘÍTOMNOSTI PALESTINCŮ NA DOMÁCÍ POLITIKU JORDÁNSKA	15
3.1 Role Palestinců v jordánské domácí politice.....	15
3.2 Parlament a volby	17
3.2.1 Složení jordánského parlamentu.....	17
3.2.2 Volby do 90. let	18
3.2.3 Volební systém a změny volebního zákona	18
3.2.4 Volební účast Palestinců.....	20
3.3 Politické strany a jejich vývoj s ohledem na palestinskou populaci	21
3.3.1 Vývoj politických stran do 90. let.....	21
3.3.2 Vývoj politických stran od 90. let.....	23
3.4 Arabské jaro v Jordánsku	24
3.4.1 Účast Palestinců v protestech	26
3.5 Volby 2013	27
3.6 Palestinci v jordánské armádě	27
4 DOPAD PŘÍTOMNOSTI PALESTINCŮ NA ZAHRANIČNÍ POLITIKU JORDÁNSKA	30
4.1 Jordánsko v regionu Blízkého východu	30

4.2 Tvůrci jordánské zahraniční politiky.....	31
4.3 Palestinská otázka v jordánské politice	32
4.3.1 Postoj krále Husajna k Západnímu břehu.....	33
4.3.2 Postoj krále Abdalláha II. k Západnímu břehu.....	34
4.4 Vliv Palestinců na jordánské vztahy s Izraelem.....	35
4.5 Vztahy s Irákem.....	38
4.6 Vliv Palestinců na jordánské vztahy s USA.....	39
5 DOPAD PŘÍTOMNOSTI PALESTINCŮ NA EKONOMIKU JORDÁNSKA	42
5.1 Charakteristika jordánské ekonomiky	42
5.2 Důsledky „Jordanizace“ v 70. letech.....	42
5.3 Ekonomická liberalizace v 90. letech.....	43
5.4 Role ekonomiky v jordánském arabském jaru	44
5.5 Závislost Jordánska na zahraniční ekonomické pomoci	45
6 ZÁVĚR.....	47
7 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ	50
8 RESUMÉ.....	60

1 ÚVOD

V dnešní době tvoří Palestinci v Jordánsku velkou část populace a jejich počet postupně narůstá. Tento jev započal roku 1948, kdy došlo k prvnímu palestinskému exodu v důsledku první arabsko-izraelské války. V průběhu 20. století došlo k dalším událostem, které Jordánsku zajistily další příliv uprchlíků.

Počet Palestinců v Jordánsku není snadné odhadnout. Úřad OSN pro palestinské uprchlíky na Blízkém východě (dále UNRWA)¹ k roku 2012 uvádí přibližně 2 miliony registrovaných uprchlíků (UNRWA 2013). Je však nutné brát ohled na to, jaká definice „palestinského uprchlíka“ je právě použita. V této práci se nezaměřuji pouze na uprchlíky podle definice UNRWA, protože ta nezahrnuje všechny Palestince v Jordánsku, pouze určitou část. Já se zabývám všemi Palestinci v Jordánsku, protože ti všichni se nějakým způsobem podílejí na formování domácí a zahraniční politiky a ekonomiky Jordánska. Cílem bakalářské práce je zjistit, jaký je vliv Palestinců na jordánskou politiku, a to jak domácí, tak zahraniční a také na jordánskou ekonomiku. Bakalářská práce se věnuje období od roku 1948, kdy proběhl první palestinský exodus, až do současnosti s tím, že pozornost je zaměřena především na ty události, které souvisely s Palestinci v Jordánsku. Toto období jsem zvolila proto, aby mohl být podán komplexní historický přehled palestinského vlivu v Jordánsku. Zvolená metoda ke zkoumání daného problému je případová studie.

Práce je dělena do čtyř kapitol. První kapitola je věnována úvodu do problematiky palestinských uprchlíků. Zabývám se proto definicí pojmu „palestinský uprchlík“ podle agentury UNRWA a definicí pojmu „uprchlík“

---

¹ UNRWA byl zřízen roku 1949 pod hlavičku OSN v důsledku arabsko-izraelského konfliktu (1948), kdy přibližně 750 000 Palestinců přišlo o svůj domov. Původním cílem byla přímá pomoc a pracovní programy pro palestinské uprchlíky. Od té doby agentura značně rozšířila svou agendu. Dnes působí v oblasti vzdělání, zdravotnictví, podporuje samovýdělečnou činnost, zajišťuje bezpečnost palestinských uprchlíků a prosazuje lidská práva (UNRWA 2014b).

podle Úřadu vysokého komisaře OSN pro uprchlíky (dále UNHCR)². I já zmiňuji definice, kterými se budu řídit. Do kapitoly je také zahrnuto jordánské občanství Palestinců. Dále se v této kapitole zabývám historií uprchlických vln a událostmi především v 2. polovině 20. století, které ovlivnily nynější postavení Palestinců v Jordánsku. S narůstajícím počtem Palestinců v Jordánsku je pochopitelná jejich snaha participace na moci. Jsou například zmíněny palestinské politické skupiny, které v průběhu 20. století měly vliv na jordánskou politiku, vesměs však mimo oficiální úřady. V rámci historických událostí je také dán prostor jordánskému postoji vůči území Západního břehu, který byl mezi lety 1948 a 1988 pod správou Jordánska.

Druhá kapitola pojednává o vlivu Palestinců na domácí politiku Jordánska. Cílem je zjistit, jaký vliv mají Palestinci na vnitřní záležitosti Jordánska. V kapitole rozebírám, jaká mají Palestinci v Jordánsku politická práva ve srovnání s Jordánci a jak jsou tím Palestinci ovlivněni. S politickými právy Palestinců také souvisí palestinské zastoupení v jordánské armádě, kde je viditelná diskriminace Palestinců. Pokouším se zjistit, jaké faktory za touto skutečností stojí. Podobná diskriminace Palestinců je patrná i v parlamentu popř. vládě. Tam nemají Palestinci také příliš velké zastoupení. Naproti tomu tribalismus hraje v jordánské politice významnou roli. Tato politická diskriminace Palestinců ovšem neměla v průběhu let stálou podobu, proto také dávám prostor událostem, které vlivem Palestinců měnily formování jordánské domácí politiky. V souvislosti s nerovnoměrným zastoupením Palestinců v politice se také například podrobněji věnuji arabskému jaru.

Ve třetí kapitole se zaměřuji na zahraniční politiku Jordánska. Je zde rozebráno, jak Palestinci nejen v zemi ovlivňují podobu zahraniční politiky, kde je často viditelný rozpor mezi zájmy Palestinců a zájmy monarchie a také je dán prostor tomu, jakým způsobem Jordánsko zohledňuje palestinskou otázku. Jordánsko muselo do své zahraniční politiky přijmout pragmatické prvky, aby

---

² UNHCR funguje od roku 1950 a pomáhá uprchlíkům na celém světě s výjimkou palestinských uprchlíků (viz kapitola 2.1.1) (UNHCR 2014).

si udrželo stabilitu uvnitř země a zároveň mohlo pružně reagovat na palestinské a jordánské požadavky. Pro vnitřní stabilitu Jordánska je důležité, aby byla zajištěna stabilita v celém regionu. V případě vypuknutí sporů by se Jordánsko mohlo obávat dalšího přílivu uprchlíků do své země. V této souvislosti zkoumám například vztahy Jordánska a Izraele, u kterých je nejvíce viditelný palestinský vliv. Palestinsko-izraelská otázka ovlivňuje také vztahy Jordánska a okolních zemí na Blízkém východě jako například jordánsko-irácké vztahy. Jejich vztahy ve třetí kapitole podrobněji prozkoumám. Dávám také prostor jordánským vztahům s USA. Ty jsou v posledních letech pevné a obě země se společně snaží o vyřešení palestinské otázky.

Poslední, čtvrtá kapitola se zabývá vlivem Palestinců na jordánskou ekonomiku. Ekonomická situace v Jordánsku je ovlivňována nejen událostmi odehrávajícími se uvnitř Jordánska, ale i událostmi probíhajícími v regionu. V kapitole je rozebráno, jak události z počátku 70. let ovlivnily rozdělení soukromého a veřejného sektoru mezi Jordánce a Palestince. Dále je nastíněno, jaké dopady měla ekonomická liberalizace v 90. letech, jak na reformy reagovala společnost a také jakou roli hrála ekonomika v arabském jaru. A nakonec je v kapitole rozebráno, jaký vliv má zahraniční ekonomická pomoc na Jordánsko v souvislosti s Palestinci.

Téma Palestinců se v odborné literatuře často vyskytuje. Autoři se nejvíce zabývají vztahy Palestiny a Izraele nebo dalšími okolními zeměmi a válkami souvisejícími s Palestinou. Jsou zde hojně zmiňováni palestinští uprchlíci a země, kam přechají, ale pro jejich politický, ekonomický nebo sociální vliv v daných zemích není věnováno mnoho prostoru. Často bývá jejich vliv jen okrajově zmíněn. Je však podstatný rozdíl mezi literaturou českou a zahraniční. V české literatuře nenalezneme příliš zdrojů zabývajících se přímo Palestinci žijícími mimo Palestinu. Z českých autorů, zkoumajících problematiku Palestinců, je možné zmínit Marka Čejku³. Opět se ale soustředí spíše na samotný

---

³ Vydal například knihy *Izrael a Palestina* (2005, 2007) nebo *Encyklopedie blízkovýchodního terorismu* (2007).

izraelsko-palestinský konflikt, než na palestinské uprchlíky a jejich působení v okolních zemích.

Oproti tomu zahraniční literatury zabývající se palestinskými uprchlíky je nepřehledné množství. Mimo jiné se touto problematikou zabývají odborné časopisy. Například v USA vydávaný *Journal of Palestine Studies*⁴ se zaměřuje jen na témata týkající se Palestinců, proto je to zdroj bohatý na různorodé aspekty palestinské problematiky. Editorem tohoto magazínu je Rashid Khalidi, který vydal v oboru známou knihu *Palestinian Identity: The Construction of Modern National Consciousness*⁵ věnující se vývoji palestinské identity.

Gokhan Bacik se ve své knize *Hybrid Sovereignty in the Arab Middle East: The Cases of Kuwait, Jordan, and Iraq*⁶ zaměřuje na několik zemí arabského regionu a jejich „pokřivenou“ suverenitu, která je kombinací vlivu tradičních zvyků a koloniální minulosti a zároveň snahou o to být moderní stát.

Odborným časopisem, který se pro změnu zabývá jen uprchlíky nebo například vysídlenými osobami, je *Forced Migration Review*⁷. Tento magazín je zdarma veřejně dostupný v několika jazycích. Samotným palestinským uprchlíkům se věnuje agentura OSN UNRWA⁸, která pravidelně ve svých zprávách informuje o stavu palestinských uprchlíků v pásnu Gazy, na Západním břehu, v Sýrii, Libanonu a Jordánsku. Zprávy se týkají zejména sociálního zajištění Palestinců, konkrétně v oblasti zdravotní péče, vzdělání, (ne)zaměstnanosti, chudoby nebo například postavení žen ve společnosti.

---

⁴ <http://www.palestine-studies.org/journals.aspx?href=current&jid=1>

⁵ Khalidi, R. (1997). *Palestinian Identity: The Construction of Modern National Consciousness* (New York: Columbia University Press).

⁶ Bacik, G. (2008). *Hybrid Sovereignty in the Arab Middle East; the Cases of Kuwait, Jordan, and Iraq* (New York: Palgrave Macmillan).

⁷ <http://www.fmreview.org/>

⁸ <http://www.unrwa.org/>

2 PŮVOD FENOMÉNU PALESTINSKÝCH UPRCHLÍKŮ V JORDÁNSKU

2.1 Vymezení pojmů

2.1.1 Definice podle UNRWA a UNHCR

UNRWA byla zřízena v roce 1949, a to přímo pro potřeby palestinských uprchlíků. Původně měla fungovat jen dočasně, ale její mandát byl opakovaně obnoven (UNRWA 2006: 4). V dnešní době působí v pásnu Gazy, na Západním břehu, v Sýrii, Libanonu a Jordánsku (UNRWA 2013). Za „palestinské uprchlíky“ označuje „osoby, jejichž bydliště byla Palestina mezi obdobími 1. června 1946 a 15. května 1948, a kteří ztratili jak domov, tak prostředky obživy v důsledku konfliktu v roce 1948“⁹. Do této kategorie zahrnuje také potomky těchto uprchlíků a nezáleží na tom, zda potomci mají občanství země, kam uprchli nebo odešli do země mimo působnost UNRWA. V současné době počet uprchlíků spadajících do definice UNRWA čítá přibližně 5 milionů uprchlíků (UNRWA 2014a), z nichž 40 % žije v Jordánsku (Bocco 2010: 238).

Výše zmíněná definice zahrnuje pouze uprchlíky v rámci první uprchlické vlny. V následujících letech však další Palestinci opustili své domovy v důsledku Šestidenní války (1967) (viz níže). UNRWA tyto Palestince podle UN General Assembly Resolution 2252 (ES-V) nazývá vysídlenými osobami (*displaced persons*) a nejsou to tedy registrovaní uprchlíci UNRWA. Tyto osoby mohou žít v uprchlických táborech, na stejnou humanitární pomoc jako „registrovaní uprchlíci“ však nemají nárok (Gilen – Hovdenak – Maktabi – Pedersen – Tuastad 1994: 37).

Další agenturou OSN, která se zabývá uprchlíky, je UNHCR. Úřad začal fungovat roku 1951 původně s časově omezeným mandátem na tři roky.

---

⁹ “persons whose normal place of residence was Palestine during the period 1 June 1946 to 15 May 1948, and who lost both home and means of livelihood as a result of the 1948 conflict.”

Ale stejně jako u UNRWA se mandát UNHCR neustále prodlužuje až do dnešní doby (UNRWA 2006: 8).

UNHCR na rozdíl od UNRWA definuje „uprchlíka“ bez ohledu na jeho etnickou příslušnost. Zabývá se tedy širším spektrem uprchlíků než UNRWA, která se zabývá jen uprchlíky z Palestiny. Uprchlíkem je podle UNHCR někdo, kdo „se vzhledem k oprávněným obavám z pronásledování z důvodů rasy, náboženství, národnosti, příslušnosti k určité sociální skupině nebo zastávání určitých politických názorů, nachází mimo zemi své státní příslušnosti a není schopen nebo vzhledem k takovéto obavě není ochoten využít ochrany této země.“¹⁰ (Convention Relating to the Status of Refugees 1951: Article 1A (2)). V průběhu let se však působení UNHCR rozšířilo a dnes se stará také o lidi bez státní příslušnosti (*stateless persons*), navrátilce (*returnees*) a vnitřně vysídlené osoby (*internally displaced persons*) (UNRWA 2006: 8).

Konvence UNHCR pak ještě ale dále zmiňuje, že „se nevztahuje na osoby, kterým se v této chvíli dostává od orgánů nebo agentur, jiných než od Úřadu vysokého komisaře OSN pro uprchlíky, ochrany nebo pomoci.“¹¹ (Convention Relating to the Status of Refugees 1951: Article 1D). Z této pasáže vyplývá, že působení UNRWA a UNHCR se navzájem vylučuje. Tam, kde se o palestinské uprchlíky stará UNRWA, nesmí působit UNHCR. UNHCR tedy nepomáhá palestinským uprchlíkům z roku 1948. Dále UNHCR doplňuje, že vysídlení Palestinci z roku 1967 také nespádají pod jeho působnost. Jedinou výjimkou jsou palestinští uprchlíci, kteří žijí mimo geografickou působnost UNRWA. Těm UNHCR může pomáhat (UNRWA 2006: 10–11).

---

¹⁰ "owing to a well-founded fear of being persecuted for reasons of race, religion, nationality, membership of a particular social group or political opinion, is outside the country of his nationality, and is unable to, or owing to such fear, is unwilling to avail himself of the protection of that country."

¹¹ „This Convention shall not apply to persons who are at present receiving from organs or agencies of the United Nations other than the United Nations High Commissioner for Refugees protection or assistance.“

Samostatný orgán byl palestinským uprchlíkům ponechán proto, že problém palestinských uprchlíků je specifický a jak už je výše zmíněno, palestinští uprchlíci by nesplňovali definici uprchlíka podle UNHCR. OSN však zároveň neformálně uznávala status palestinských uprchlíků a nechtěla jim upírat právo na pomoc, proto zřídila agenturu UNRWA, protože cítila zodpovědnost za palestinské uprchlíky (Akram 2002: 39–40).

UNRWA se definicí palestinského uprchlíka zabývá v administrativní perspektivě. Z politického úhlu pohledu například OOP nebo *Refugee Working Group* definují palestinského uprchlíka odlišně (Bocco 2010: 238). OOP zahrnuje do definice uprchlíky z roku 1948 a jejich potomky¹², uprchlíky z roku 1967 a jejich potomky a vnitřně vysídlené osoby na území Izraele. Výsledný počet uprchlíků OOP odhaduje na více než 7 milionů v dnešní době a 10,6 milionů celkově (PLO Negotiations Affairs Department 2011: 2–3). *Refugee Working Group* definovala uprchlíky obecněji, a to jako osoby vysídlené v důsledku konfliktu mezi Izraelem a jeho sousedy. Do této definice spadají převážně palestinští uprchlíci z roku 1948 a 1967 (Foreign Affairs, Trade and Development Canada 2013).

2.1.2 Použité termíny

Jak je výše rozebráno, různé organizace mají různé definice pro „palestinské uprchlíky“ resp. „uprchlíky“. Já v práci termín „palestinský uprchlík“ používám tehdy, mám-li na mysli osoby palestinského původu, které uprchly z okupovaného území Palestiny a nemají státní příslušnost země, ve které žijí, v tomto případě Jordánska. Nezáleží u nich na době, kdy opustili své domovy. Pokud mají jordánské občanství, nazývám je „palestinskými Jordánci“ popř. „Palestinci v Jordánsku“. Veškeré osoby palestinského původu jsou zde nazývány „Palestinci“ a „Jordánci“ jsou v bakalářské práci obyvatelé Jordánska nepalestinského původu.

---

¹²Do této kategorie zahrnuje uprchlíky z roku 1948 registrované u UNRWA i neregistrované.

2.2 Historie uprchlických vln

Počátky palestinských exodů lze datovat do první poloviny roku 1948, kdy proběhla první arabsko-izraelská válka. Palestinci prchali v důsledku paniky nebo byli vyhnáni z palestinských území. Názory na to, které důvody vedly Palestince k opuštění svých domovů, jsou různorodé. Někteří Izraelci například tvrdili, že Palestinci byli Arabové vyzýváni k tomu, aby odešli a po vítězství Arabů se následně vrátili zpět. V každém případě důvod tohoto palestinského exodu nebyl jen jeden (Čejka 2005: 74). Údaje o počtu palestinských uprchlíků z roku 1948 se liší. UNRWA uvádí více než 700 000 uprchlíků a vysídlených osob (UNRWA 2006: 2). Izraelská vláda odhadovala čísla na 520 000 palestinských uprchlíků (The Palestinian Refugee ResearchNet 2010).

Po válce připojil král Abdalláh I. Západní břeh k Transjordánsku. Aby král tento čin legitimizoval, v roce 1950 se Palestinci žijící na tomto území automaticky stali občany Jordánska. Jordánská vláda se v počátcích snažila spojit Západní i Východní břeh do jednoho národa, protože existovaly rozdíly mezi Jordánci a Palestinci. Palestinci byli více podnikaví a také díky dlouhodobému konfliktu s Izraelem schopnější se politicky angažovat. Jelikož byl nyní počet Palestinců a Jordánců ve státě téměř stejný, měl Západní břeh v dolní komoře rovný počet poslanců jako Východní břeh. Palestinci se však vymezovali proti jordánskému králi a skupinu, kterou tvořili, zakládali na své palestinské identitě. Pokus o sjednocení dvou národů byl neúspěšný (Bacik 2008: 144–147).

Další masivní vlna palestinských uprchlíků následovala v roce 1967 v důsledku Šestidenní války. Jordánsko v této arabsko-izraelské válce ztratilo Západní břeh a muselo se potýkat nejen s Palestinci, kteří prchali ze Západního břehu na Východní břeh, tedy do Jordánska, ale i s uprchlíky z pásma Gazy, které měl před válkou v držení Egypt. Jordánsko přijalo 350 000 nových uprchlíků (Shabaneh 2010: 221).

Palestinci, kteří po Šestidenní válce uprchli ze Západního břehu na Východní břeh, se podle UNRWA stali vysídlenými osobami. Do této kategorie se ale

nepočítají uprchlíci z roku 1948 (UNRWA 2006: 10–11). Občanství sice uprchlíkům ze Západního břehu zůstalo, avšak naprostá většina uprchlíků z Gazy neměla na jordánské občanství nárok. Gokhan Bacik (2008: 148–149) pro to uvádí několik důvodů. Jedním z nich je, že obyvatelé Gazy měli před válkami egyptské občanství. Také by takový krok poškodil dosavadní snahy Palestinců o vytvoření svého státu. Pro Palestince by bylo jednodušší usadit se v Jordánsku a opustit palestinská území, což by vyhovovalo Izraeli, pro nějž by tím pádem bylo snadnější palestinská území získat. Ve skutečnosti je však Bacik přesvědčen, že Jordánsko nestálo o „palestinizaci“ země a mělo obavy z narušení politické stability, což by hrozilo, pokud by došlo k ještě většímu nárůstu počtu Palestinců v zemi.

Král Husajn nešel ve stopách svého dědečka krále Abdalláha I., který podporoval myšlenku arabského nacionalismu. Husajn podporoval myšlenku jordánského nacionalismu, s čímž nesouhlasili palestinští Jordánci. Po Šestidenní válce začala jejich nespokojenost vrcholit. Organizace pro Osvobození Palestiny (dále OOP) založená roku 1964 postupně nabírala na síle. Jako svoje sídlo si vybrala Jordánsko, odkud operovala proti vůli krále Husajna, což silně zpochybňovalo jeho postavení (Bacik 2008: 144–145). OOP začala z jordánského území provádět násilné operace proti Izraeli v rámci opotřebovací války mezi Izraelem a Egyptem (Perlmutter 1981: 109–110).

V roce 1968 proběhla bitva u Karame¹³, ve které proti sobě stáli Izrael a OOP spolu s jordánskou armádou. Konflikt skončil palestinsko-jordánskou výhrou. Mělo to ale takový následek, že se OOP a Jordánsko mezi sebou začali dohadovat o to, kdo se zasloužil o vítězství. Každá ze stran tvrdila, že vítězství připadá na její hlavu, což ještě více poškodilo vztahy OOP a Jordánska (Fruchter-Ronen 2008: 245–246).

Zprvu měla OOP podporu většiny Palestinců žijících v Jordánsku a také dalších arabských zemí. Tento fakt se však počátkem roku 1970 změnil,

---

¹³ Bitva byla izraelskou odpovědí na útoky organizované OOP.

a to z několika důvodů. Od té doby, co skončila bitva u Karame, frakce OOP začaly upevňovat své pozice uvnitř uprchlických táborů. Tam si volily svá velení a podnikaly ozbrojené útoky například proti diplomatům. Také si založily svoje „revoluční soudy“, které odsuzovaly k smrti obyvatele ze Západního břehu, které frakce OOP podezíraly ze špionáže. Ovšem na druhou stranu kromě těchto násilných akcí zřizovala OOP pro Palestince také služby v oblasti vzdělání (Fruchter-Ronen 2008: 247).

OOP se tak chovala jako autonomní jednotka a stávala se „státem ve státě“. Agresivní počínání OOP vyvrcholilo roku 1970, kdy se organizace pokusila o státní převrat. OOP se začala v ammánských ulicích střetávat s jordánskou armádou a úmyslně vyvolávala nepokoje. V září 1970 konflikty kulminovaly, proto je tato část konfliktu nazývána *Černé září*¹⁴. 1. září se pak OOP pokusila zavraždit krále Husajna. Následně jedna z frakcí OOP Lidová fronta pro osvobození Palestiny (LFOP) unesla tři letadla a požadovala propuštění palestinských vězňů z různých zemí. Tato situace byla již pro jordánského krále neúnosná a započaly tak otevřené boje mezi OOP a jordánskou armádou. Do konfliktu se na straně OOP na chvíli zapojila i Sýrie. Brzy se však stáhla z důvodu nedostatečného počtu vzdušných sil ve srovnání s Jordánskem. Boje skončily v červenci 1971. Jordánská vláda se s OOP pokusila uzavřít dohodu (Fruchter-Ronen 2008: 249–250). Ta ale nebyla přijata ze strany LFOP, která namísto toho prohlásila, že Jordánsko i Izrael mají být v budoucnu součástí Palestinského státu (Čejka 2005: 142).

Tato událost silně změnila vnímání jordánské a palestinské identity. Například Shirin Fathi (cit. dle Fruchter-Ronen 2008: 252) tvrdí, že Jordánsko si uvědomilo, že nadále není možné se pokoušet o sjednocení dvou národů v jednom státě, natož pak o sjednocení dvou identit. Díky vítězství jordánské

---

¹⁴ Termín „Černé září“ pochází z palestinské strany kvůli tomu, že OOP a její frakce obviňovaly Jordánsko z toho, že zmasakrovalo vysoký počet Palestinců (Fruchter-Ronen 2008: 257). Termín přejala do svého názvu *Organizace Černého září*, která v roce 1971 zavraždila jordánského premiéra a v roce 1972 na olympijských hrách v Mnichově zabila 11 izraelských sportovců (Čejka 2005: 110).

armády se mnoho Jordánců domnívalo, že by je král měl odměnit tím, že jim nabídne pracovní místa, což se také stalo a mnoho Palestinců tak bylo nahrazeno Jordánci. Následně zformovaná vláda zavedla nová opatření, která zahrnovala propuštění každého pracovníka, který je zapleten v jakékoli činnosti proti státu. Následkem toho přišlo mnoho Palestinců o zaměstnání (Fruchter-Ronen 2008: 253–255).

Situace se stupňovala, když v roce 1974 v Rabatu bylo nakonec Jordánsko na základě širšího konsenzu Ligy arabských států nuceno uznat OOP jako jediného legitimního zástupce palestinské lidu. Tímto krokem se ještě více prohloubila propast mezi Jordánci a Palestinci (Brand 1995: 53).

V roce 1988 se nakonec Husajn definitivně vzdal nároku na Západní břeh, což s sebou nutně neslo formální odebrání křesel v parlamentu Západnímu břehu (Office of King Hussein I 2014). Palestinci žijící na Západním břehu byli také zbaveni jordánského občanství a místo toho jim bylo umožněno získat obnovitelné dvouleté pasy, později pětileté (Al Oudat – Alshboul 2010: 77).¹⁵ Tyto pasy jsou však téměř nedostupné pro palestinské uprchlíky, kteří byli nuceni odejít z Gazy po Šestidenní válce a jsou bez státní příslušnosti. Jak už je uvedeno výše, oproti Palestincům ze Západního břehu neměli žádná občanská nebo politická práva (El Abed 2006: 17).

Mnoho Jordánců, z nichž většina byla palestinského původu, odešlo v několika vlnách za prací do Kuvajtu. Největší vlna Palestinců odešla v průběhu 60. let. Poté Kuvajt začal zavádět opatření, která Palestince i Jordánce znevýhodňovala. Největší problém pro Palestince a Jordánce nastal, když se v roce 1990 Saddám Husajn pokusil anektovat Kuvajt. Více než 300 tisíc lidí se vrátilo do Jordánska. Osoby palestinského původu byly nazvány navrátilci (*returnees*). V Jordánsku se pak nově příchozí měli problém adaptovat na nové

---

¹⁵ Tyto pasy mají zajistit jejich držitelům dočasné bydliště v Jordánsku a také mají sloužit jako mezinárodní cestovní doklady pro vstup do jiných zemí než Jordánska (El Abed 2006: 17).

podmínky, a to zejména v důsledku ekonomické stagnace Jordánska (Troquer – al-Oudat 1999: 37–41).

Jordánsko od 90. let provázela demokratizace, která umožňovala svobodné a demokratické volby, svobodu projevu a politické strany byly legitimizovány. Díky tomu se formovala silná občanská společnost a palestinské hlasy, dříve potlačované, měly větší šanci se v Jordánsku prosadit. Z obavy, že její moc bude podkopána, přijala vláda zákony, které mírnily opoziční síly a posilovaly postavení vlády a královské koruny. To se však pochopitelně u opozice setkalo s kritikou a tento plán politické (i ekonomické) liberalizace, který provázal Jordánsko v 90. letech, se dostal do krize. Začala se proto řešit otázka, jak umožnit pokračování demokratizace a zároveň zachovat silné postavení královské koruny (Nevo 2003: 73–74). Politická i ekonomická liberalizace je podrobněji popsána v následujících kapitolách.

V té době navíc vypukla Druhá intifáda. Jádrem problému tkvělo v nespokojenosti Palestinců žijících v Palestinské samosprávě. V roce 1993 byla mezi Palestinci a Izraelci podepsána Mírová dohoda z Osla, ve které se obě strany dohodly na vytvoření Palestinské samosprávy na území Západního břehu a Gazy (Čejka 2005: 188). Dohoda však nebyla dodržována, protože na palestinském území stále vznikaly izraelské osady. Dalším faktorem, který přispěl k následnému vypuknutí násilí, byla zhoršující se ekonomická situace Palestinců (Čejka 2005: 214).

Jordánsko se tak právem obávalo dalšího přílivu palestinských uprchlíků. K jordánským obavám také přispíval postoj Izraele k palestinské otázce. V roce 1981 totiž tehdejší izraelský ministr obrany Ariel Šaron prohlásil, že „Jordánsko je Palestina“. Tím měl na mysli, že Východní břeh byl původně částí Palestiny, a proto by Palestinci měli odejít do Jordánska. Navíc už tak značná část jordánské populace byla palestinského původu, což Jordánsku na klidu neubíralo (Al Oudat – Alshboul 2010: 78). Jordánsko se proto rozhodlo omezit vstup Palestinců do země tím, že každý Palestinec, který se chtěl dostat do Jordánska,

musel zaplatit poplatek 1000 dinárů. Nakonec se Jordánsko dalšího přílivu palestinských uprchlíků nedočkalo (Nevo 2003: 73).

Palestinci také od Jordánska požadovali podporu a odsouzení Izraele. Pokud by se jim podpory nedostalo, hrozilo, že i v Jordánsku vypukne konflikt mezi Jordánci a Palestinci. Až příliš horlivé debaty v této otázce probíhaly i na parlamentní úrovni mezi Palestinci a Jordánci. Král Abdalláh II. se v reakci na to v roce 2001 rozhodl raději rozpustit parlament¹⁶, čímž se Jordánsko ještě více odchýlilo od demokratizace (Nevo 2003: 76). Abdalláh si odklon od demokratizace uvědomoval, proto následně přišel s novou kampaní „Jordánsko první“, ve které podporoval stabilizaci a modernizaci země. Jordánsko se mělo soustředit zejména na své vlastní zájmy a přestat se zbytečně angažovat v událostech, které bezprostředně nesouvisejí s jordánskými zájmy. Tohoto plánu chtěl dosáhnout sjednocením jordánských občanů, přičemž by nezáleželo na tom, jakého jsou původu. Doufal, že tím by se zmírnily rozpory mezi Palestinci a Jordánci (Al Oudat – Alshboul 2010: 81).

2.2.1 Čtyři skupiny palestinských uprchlíků v Jordánsku

Laurie A. Brand (1995: 49–50) rozlišuje čtyři skupiny Palestinců žijící v dnešní době v Jordánsku. První skupinou jsou Palestinci, kteří žijí v uprchlických táborech nebo je v nedávné době opustili. Tito Palestinci mají silnou palestinskou identitu, opovrhují jordánskou identitou a odmítají se integrovat. Navíc u této skupiny nezáleží na tom, ve které době přišli do Jordánska, zda v roce 1948 nebo 1967.

Druhá skupina zahrnuje Palestince ze střední třídy, kteří pracují v nižším sektoru vlády nebo podnikají. Tato skupina se již tak silně nevymezuje proti jordánské identitě. Jsou také více nakloněni jordánskému králi. Výjimkou jsou jen stoupcí palestinského hnutí odporu.

---

¹⁶ První volby od rozpuštění parlamentu se nakonec konaly až v roce 2003, i když Abdalláh sliboval, že se budou konat ještě v roce 2001.

Do třetí skupiny spadají Palestinci, kteří jsou úspěšní v podnikání nebo mají vyšší postavení uvnitř státu. V mnoha případech jsou to palestinské rodiny pocházející ze Západního břehu. Přijali jordánský režim, aby si zajistili ekonomickou prosperitu. Často jsou to právě Palestinci, kteří přijímají palestinskou i jordánskou identitu.

Poslední skupinou jsou Palestinci, kteří odešli za prací do států Perského zálivu. Tito Palestinci převážně jen využili jordánského občanství, ale vůči Jordánsku necítili žádnou spřízněnost. Problém u této skupiny nastal s jejím návratem do Jordánska v letech 1990 a 1991. Jejich silné palestinské cítění plodí separatistické tendence a tito Palestinci se tak oddělují od ostatní palestinské populace Jordánska.

3 DOPAD PŘÍTOMNOSTI PALESTINCŮ NA DOMÁCÍ POLITIKU JORDÁNSKA

3.1 Role Palestinců v jordánské domácí politice

Případ jordánské domácí politiky je komplikovaný kvůli značnému počtu Palestinců žijících v Jordánsku. V souvislosti s Palestinci není u Jordánska v některých případech snadné rozlišit, zda se jedná o domácí politiku nebo už o politiku zahraniční. Příkladem nerozlišitelnosti mezi domácí a zahraniční politikou může být situace, která nastala po roce 1967, kdy OOP vytvořila v Jordánsku „stát ve státě“. Navíc národní zájmy Jordánska jsou těžko uchopitelné pro samotné tvůrce politiky, protože musejí nějakým způsobem reflektovat zájmy Palestinců i Jordánců (Bacik 2008: 144).

Naprostá většina Palestinců žijících v Jordánsku má jordánské občanství, kromě přibližně 150 tisíc uprchlíků, a to především ze Západního břehu, kteří přišli v roce 1967 a uprchlíků z Gazy. Jordánské občanství však Palestincům automaticky nezajišťuje rovné postavení s původními jordánskými obyvateli. Ve skutečnosti jsou Palestinci diskriminováni a to v sociálních, ekonomických, lidskoprávních a politických otázkách (Minority Rights Group International 2008). Tato kapitola se zaměřuje na politickou dimenzi diskriminace Palestinců a jejich účast na politické moci.

Jordánská společnost je tak rozdělena na dvě části. Jordánské beduínské kmeny mají od počátku vzniku Jordánska silnou historickou vazbu na krále a jsou mu loajální, což kmenům zajistilo velice silný politický vliv. S příchodem Palestinců do Jordánska se role tribalismu téměř nezměnila a tribalismus nadále hraje v politice důležitou roli, což Palestince postavilo do pozadí a znemožnilo jim to se v politice více prosadit. Dominance kmenů ovšem převažuje v celém veřejném sektoru, nejen v politice. Bez možnosti politického vlivu tak Palestincům nezbývalo nic jiného, než se angažovat v soukromém sektoru,

především v ekonomické oblasti. Kmeny tak měly převahu ve veřejném sektoru a Palestinci v soukromém sektoru. V posledních dvou dekádách už však tolik neplatí, že veřejný sektor je výhradně oblastí Jordánců a soukromý sektor Palestinců, a to díky ekonomické a politické liberalizaci, která v Jordánsku započala koncem 80. let. Podnikání, které bylo doménou Palestinců, se začalo dařit, což přilákalo do soukromého sektoru i Jordánce nepalestinského původu (Christophersen 2013a: 3–4; El Muhtaseb 2013: 1–2).

Nízké procento Palestinců, kteří participují na politické moci, ale stále přetrvává. Statistiky uvádí, že v roce 1989 bylo jen 8 % ze všech kandidátů do poslanecké sněmovny palestinského původu. V roce 1993 pak 14 poslanců z celkových 80 bylo palestinského původu, tedy 17,5 % poslanců byli Palestinci (Kalimat – Tiltneš 1998: 301–302). V roce 2006 byli 4 ministři z 28 palestinského původu, 9 senátorů z 55 a 18 poslanců ze 110 (Minorities at Risk 2006). Z těchto údajů vyplývá, že politické zastoupení Palestinců neodpovídá jejich demografickému zastoupení v Jordánsku. Vzhledem k tomu, že nadpoloviční část populace Jordánska je palestinského původu, je podíl Palestinců na politické moci nízký.

Možných důvodů, proč je palestinský podíl na politické moci limitován, je více. Je to obava z toho, že pokud by Palestinci v Jordánsku měli větší moc, Izrael by toho mohl využít a prohlásit Jordánsko za Palestinu, jako už se o to pokoušel dříve (viz kapitola 2.2), a jak poukazuje Laurie Brand a Fayez Hammad (2013), nebylo třeba, aby existovala „druhá Palestina“ na Západním břehu a v Gaze. V roce 1989 před jordánskými volbami dokonce kolovala fáma, že Jásir Arafat právě z důvodu, aby nedal podnět Izraeli prohlásit Jordánsko za Palestinu, vyzýval jordánské obyvatele palestinského původu, aby nechodili k volbám. I když poté, co Palestina získala v roce 2012 pozorovatelský status u OSN, je tato obava v Jordánsku oslabena (El Muhtaseb 2013: 3). Dalším možným vysvětlením diskriminace Palestinců v jordánské domácí politice je obava kmenových elit z narušení *statu quo* Jordánska. Tito Jordánci jsou přesvědčeni, že oni nejlépe hájí zájmy Jordánska, a pokud by byla Palestincům

umožněna větší participace na moci, mohly by jejich zájmy být odlišné od jordánských zájmů, čímž by mohla vzrůst nestabilita v Jordánsku (Al Jazeera 2011).

Předchozí část práce pojednává o Palestincích s jordánským občanstvím. Ovšem v Jordánsku žijí i Palestinci bez jordánského občanství. Ti nemohou být zaměstnání státem a práci v soukromé sféře také není jednoduché získat, protože zaměstnavatelé většinou požadují potvrzení o jordánském občanství, nemohou se ani účastnit voleb, děti bez občanství ztrácí přístup k bezplatnému základnímu a střednímu vzdělání a vysokoškolské vzdělání je díky vyšší finanční náročnosti pro osoby bez občanství také často mimo dosah. Kromě toho lidé bez jordánského občanství musí mít povolení k pobytu vydané Všeobecným zpravodajským oddělením (Human Rights Watch 2010: 3).

V posledních letech je stále více časté, že je Palestincům odebráno jordánské občanství. Někteří jordánské vládní činitelé tímto krokem chtěli překazit plány na úplnou izraelskou dominanci na Západním břehu. Jejich myšlenka byla taková, že pokud odeberou Palestincům občanství, Palestinci, kteří mají kořeny na Západním břehu, se tam přestěhují. Tím by byly oslabeny hlasy Izraele, který prohlašuje Jordánsko za „alternativní vlast“ Palestinců. Zdá se však, že výroky jordánských politiků byly jen zástěrka. Pravým důvodem by mohla být obava z toho, že Jordánsko je chudé na zdroje a zároveň přelidněné, proto odebrá Palestincům občanství (Human Rights Watch 2010: 11).

3.2 Parlament a volby

3.2.1 Složení jordánského parlamentu

Jordánský parlament je nazýván Národní shromáždění. Je dělen na dvě komory. Do Senátu jsou členové jmenováni králem na čtyři roky s tím, že jejich členství může být prodlouženo. Členové Poslanecké sněmovny jsou voleni občany také na čtyři roky. Ovšem král má právo prodloužit funkční období sněmovny od jednoho roku na nejvýše dva roky (The Jordanian Parliament

2014). Postavení sněmovny a senátu je z legislativního hlediska rovné. Zákony musí být schváleny oběma komorami, aby mohly vejít v platnost. K tomu ještě musí být nakonec schváleny králem (The Hashemite Kingdom of Jordan 2014).

Obsazení Poslanecké sněmovny v dnešní době sestává ze 150 poslanců¹⁷. Z toho 15 křesel je vyhrazeno ženám, 9 křesťanským a 9 beduínským kandidátům a 3 křesla jsou vyhrazena pro čečenské nebo čerkeské Jordánce (European Forum for Democracy and Solidarity 2014). Navíc z celkových 150 je 27 mandátů nově vyčleněno pro politické strany (Kuttab 2013).

3.2.2 Volby do 90. let

První jordánské volby do dolní sněmovny se konaly již roku 1929. V té době byl však parlament slabý a v podstatě neexistovala opozice. Stejně tomu bylo i v následujících volbách. Po připojení Západního břehu k Jordánsku byl počet mandátů ve sněmovně rovnoměrně rozložen pro Východní i Západní břeh a volby roku 1956 jsou považovány za jedny z nejdemokratičtějších v historii Jordánska (Christophersen 2013a: 2).

Volby v Jordánsku se nekonaly od roku 1967 až do roku 1989. Poté, co se král Husajn oficiálně vzdal nároku na Západní břeh, byla křesla ve sněmovně Západnímu břehu odebrána, a v Jordánsku se konaly první volby po 22 letech. Volby z roku 1989 jsou také považovány za jedny z nejvíce demokratických (Jordan Country Review 2010: 29).

3.2.3 Volební systém a změny volebního zákona

Volební systém Jordánska byl do dnešní doby dvakrát změněn a byly také přeorganizovány volební obvody, a i když se Jordánsko považuje za demokratický stát, jeho volební systém je spíše autoritářský, protože stát se prostřednictvím volebního systému snaží o kontrolu voleb. Důvody, proč jsou prostřednictvím volebního systému kontrolovány volby, jsou takové, že se stát tak snaží zamezit možnému vzniku nového organizovaného palestinského hnutí

---

¹⁷ Ještě v předchozích volbách roku 2010 měla dolní komora jen 120 (Kuttab 2013).

a také aby nebyla zformována radikální politická opozice (Bacik 2008: 169), jelikož v parlamentu vždy měli převahu nezávislí kmenoví poslanci, kteří jsou věrní králi. To znamená, že změny volebního zákona jsou závislé na palestinské populaci Jordánska (hrozba zformování silného palestinského hnutí) a zároveň tak tyto změny ovlivňují palestinskou účast na politické moci (snaha o eliminaci palestinské hrozby).

Do roku 1993 se v Jordánsku používal proporční systém více hlasů (*multi-vote system*), ve kterém voliči mohli hlasovat pro tolik kandidátů, kolik mandátů měl jejich volební obvod, což vedlo k politickému posílení islamistické opozice. To bylo dříve nemyslitelné, protože poslanecké mandáty ve sněmovně do té doby náležely především kmenům (Bacik 2008: 169).

V roce 1993 byl volební systém změněn tak, aby bylo zachováno předchozí zastoupení ve sněmovně s naprostou převahou kmenových vůdců. Byl tedy zaveden systém jednoho nepřenosného hlasu, tedy „jedna osoba, jeden hlas“ (*one-person-one-vote*) ale s tím, že volební obvody jsou stále vícemandátové, proto je pro nezávislé kandidáty snazší získat hlasy voličů, než pro politické strany s více kandidáty, kde jsou hlasy rozptýleny (Bacik 2008: 169; Moon 2012: 30).

Navíc byly také přeorganizovány volební obvody ve prospěch venkovských oblastí, které jsou osídleny beduínským obyvatelstvem na úkor městských oblastí s obyvatelstvem převážně palestinského původu (Christophersen 2013a: 2). Nejvíce Palestinců žije právě ve dvou největších městech Jordánska – v Ammánu a v Zarká. Tato města se od 50. let rozrostla právě díky palestinským přistěhovalcům a dnes tam Palestinci mají naprostou početní převahu nad původními obyvateli (Zahran 2012: 3). Například gubernie Zarká měla v posledních volbách 11 mandátů na přibližně milion obyvatel, což je přibližně 1 mandát na 91 tisíc obyvatel, zatímco gubernie Kerak s převážně venkovskou populací má 10 mandátů na 250 tisíc obyvatel, a to je 1 mandát na 25 tisíc obyvatel (The Jordan Times 2013; Department of Statistics, Jordan 2012). Z těchto příkladů vyplývá, že venkovské volební obvody jsou nadreprezentovány

vůči městům, která jsou podprezentována. Tato změna volebního zákona se projevila v následujících volbách 1993, kdy největší politická strana v Jordánsku, Fronta islámské akce (IAF) (viz kapitola 3.3.2), podporována z velké části Palestinci, získala o šest mandátů méně než její předchůdce Muslimské bratrstvo v předchozích volbách (Stratfor Analysis 2012: 43).

Další, zatím poslední změna volebního zákona přišla před volbami v roce 2013. Tentokrát se však nejednalo o takovou změnu, která by upevnila postavení beduínských poslanců. Naopak ke změně volebního systému došlo proto, že král chtěl vyhovět požadavkům na změnu volebního zákona, které byly vzneseny během protestů arabského jara. Král tak jmenoval komisi, která navrhne reformu volebního zákona. Komise přišla s tím, že převážná část poslanců by byla poměrným systémem volena na lokální úrovni a zbytek poslanců by byl vybrán z celonárodní úrovně. Problémem zákona ovšem bylo, že neřešil nerovnoměrné rozložení volebních obvodů. Nakonec nebyl přijat a přistoupilo se na jiné řešení. 27 poslanců z řad politických stran je voleno proporčně na celostátní úrovni a zbylých 123 tak jak tomu bylo předtím, tedy systémem jednoho nepřenosného hlasu (Christophersen 2013a: 5), což nově vede k tomu, že strany mají určitý počet mandátů ve sněmovně zajištěný, ne jako tomu bylo předtím, kdy zvolení stranických kandidátů záleželo na jednotlivých volebních obvodech a politické strany s velkou palestinskou členskou základnou jsou v parlamentu poměrněji zastoupeni (Kuttab 2013).

3.2.4 Volební účast Palestinců

K jordánským volbám mohou jít jen občané Jordánska (BADIL 1998), což znamená, že přibližně jeden milion Palestinců bez jordánského občanství žijící v uprchlických táborech, se voleb nemůže účastnit (El Muhtaseb 2013: 2).
Nehledě

na Palestince bez jordánského občanství, je volební účast nízká. Posledních voleb

se zúčastnilo 56 % registrovaných voličů¹⁸. Nejvíce pak k volbám chodí obyvatelé z venkovských oblastí a volební účast ve městech s převážně palestinskou populací zaostává (Christophersen 2013a: 6). Jsou-li sečtení registrovaní i neregistrovaní voliči, tak například v Ammánu, ve kterém je silná koncentrace Palestinců, byla volební účast pouhých 10 % (al-Samadi 2013). Důvody nízké volební účasti mohou být různé. Ve městech u převážně palestinských obyvatel to může být kvůli nízkému povědomí o kandidátech a s tím spojené nedůvěře, že žádný kandidát nebude reprezentovat jejich zájmy (Christophersen 2013a: 7).

3.3 Politické strany a jejich vývoj s ohledem na palestinskou populaci

3.3.1 Vývoj politických stran do 90. let

Politické strany v Jordánsku se začaly formovat již na počátku 20. let 20. století. Jejich podoba však byla jiná než dnes. Byly to spíše zájmové skupiny než opravdové politické strany. Jelikož ještě před vyhlášením emirátu na území Jordánska operovaly také syrské politické strany, jejich zájmy se týkaly například vyhlášení nezávislosti Sýrie. Do 50. let se situace změnila a strany se více začaly zajímat o domácí politický život. Některé byly panarabsky orientované, některé byly nacionalistické a věrné králi, jiné byly sice nacionalistické, ale snažily se vytvořit opozici proti vládě (Shteivi 2005: 72–74).

Co se týče Palestinců v Jordánsku, tak ti vždy podporovali spíše politické strany – například Islámskou frontu akce nebo levicové politické strany, a to díky jejich silnému protižidovskému postoji (Schwedler 2006: 67). Podpora nezávislých kandidátů je minimální, a to kvůli tomu, že politické strany v parlamentu formují opozici, která stojí proti nezávislým kandidátům pocházejícím z tradičních kmenových struktur, které staví na jordánské identitě

---

¹⁸ Uvádí se, že v Jordánsku je registrováno přibližně 70 % právoplatných voličů. Pokud se sečtou všichni právoplatní voliči (registrovaní i neregistrovaní), volební účast ve volbách 2013 byla 34 % (IDEA 2013).

a loajalite králi. Už v minulosti měl režim nad kmeny kontrolu a spoléhal na jejich podporu, čímž si král zajišťoval svoji legitimitu a naopak opozice představovala pro režim hrozbu (Al Oudat – Alshboul 2010: 71).

Až od 50. let strany fungovaly formálně díky nové ústavě a novému zákonu o politických stranách (Shteivi 2005: 75). Vzápětí byly ovšem roku 1957 zakázány. Důvod byl takový, že propukl spor mezi králem Husajnem a vládou. Tehdejší premiér Nábulsí se přikláněl k levicovému „násirismu“ a král měl podezření, že Nábulsí se chce pokusit o státní převrat, proto zakázal politické strany (Country Studies US 2014a). Politické strany byly nakonec zakázány od roku 1957 až do roku 1989.

Jediná skupina (dříve politická strana), která v době represe aktivně a legálně fungovala, bylo Muslimské bratrstvo (dále MB). Nebylo oficiální stranou, ale bylo registrováno jako charitativní organizace (Christophersen 2013a: 5). MB bylo využíváno vládou k prosazování svých cílů a za to mu byly poskytovány politické a finanční výhody¹⁹. Vláda využívala MB ke stabilizování uprchlických táborů, a i když bylo MB islamistická skupina a prosazovalo myšlenku samostatného palestinského státu, projevilo v letech 1970-71 podporu jordánskému králi a pomohlo mu na jordánském území potlačit palestinskou OOP. Vláda sice s MB spolupracovala, ale zároveň přísně kontrolovala jeho aktivity²⁰ tak, aby nebyl ohrožen jordánský režim a mezi islamisty a státem byla zachována rovnováha. Ideologie jordánského MB byla založena na bratrství všech muslimů. Nerozlišuje mezi Jordánci a Palestinci a obě skupiny by podle něj měly mít stejná práva, přičemž nezáleží na jejich občanství nebo původu (Bacik 2008: 151–153).

Kromě bratrstva byla od roku 1953 aktivní Strana islámského osvobození (dále SIO). Organizace byla extremistická, podporovala islámský

---

¹⁹ Členové byli například upřednostňováni v zaměstnání – zejména ve státních institucích.

²⁰ Například když byl do čela Jordánské asociace inženýrů zvolen islamistický kandidát, vláda jeho zvolení zpochybnila s tím, že se jedná o politizaci profesních sdružení.

fundamentalismus a byla zastoupena především Palestinci žijícími v Jordánsku. V roce 1954 a 1956 byl její představitel Šajch Ahmad Da'úr zvolen do dolní sněmovny, ovšem jako nezávislý poslanec. Vztahy MB a SIO i přes svou společnou islamistickou ideologii nebyly nikdy ideální. SIO kritizovala bratrstvo pro jeho prorežimní postoj a navíc byla SIO díky úspěchům MB odsunuta do pozadí. Na počátku 70. let byl její nejvyšší představitel palestinského původu v důsledku konfliktu 1970-71 vyhnán z Jordánska a strana přesunula svou aktivitu do Egypta. Na konci 80. let pak strana v Jordánsku odmítla přijmout Husajnův demokratizační proces (Gombár 2002: 89–90).

3.3.2 Vývoj politických stran od 90. let

V dalších letech nebyly povoleny politické strany ani se nekonaly volby do dolní komory. Změna přišla až s rokem 1989. V tomto roce se konaly volby a politickým stranám bylo dovoleno se jich účastnit i přes to, že zákon o legalizaci politických stran byl přijat až roku 1992 (Shteivi 2005: 77).

Po legalizování politických stran jich v 90. letech začalo mnoho fungovat, ale žádná ze stran neměla příliš velké zastoupení ve sněmovně. Nejúspěšnější stranou se stala Fronta islámské akce (*Islamic Action Front*, dále IAF), která opakovaně získala ze všech stran největší počet mandátů ve sněmovně.

Strana je větví MB, i když někteří její členové se k MB nehlásí a také není loajální králi, jako bylo dříve MB. Strana má širokou voličskou základnu bez rozdílu, zda se jedná o původního Jordánce či palestinského Jordánce. Její zájmy se z velké části shodují se zájmy Palestinců, kteří jsou také z velké části jejími členy (Shteivi 2005: 87–88), i když v poslední době i uvnitř strany dochází ke štěpení na umírněný islamismus, který podporují původní Jordánci a více radikální islamismus podporovaný palestinskými Jordánci (Schenker 2013).

IAF se snaží především o výraznější zastoupení politických stran v parlamentu, protože ty nejsou dostatečně zastoupeny, což je způsobeno volebním systémem a neproporcionálním rozložením volebních obvodů. Právě kvůli nedostatečné reprezentaci stran v parlamentu několikrát od doby své

existence strana bojkotovala parlamentní volby, nejdříve v roce 1997, potom v roce 2010 a naposledy v roce 2013 (Susser 2011: 6; Stratfor Analysis 2012: 43).

V roce 2008 byl navržen nový zákon (schválen 2012), který ruší všechny politické strany, které mají méně než 500 členů a nemají pobočky nejméně v pěti jordánských guberniích. Vláda tuto změnu obhajovala tak, že chce upevnit postavení větších stran a podpořit tak jejich vývoj. Ovšem zákon nebyl stranami podpořen, protože IAF, jako jedna z mála, byla schopna splnit nové podmínky. Většina opozice tento krok kritizovala s tím, že upadá šance na větší konsolidaci politických stran v Jordánsku (Zahran 2012: 6; European Forum for Democracy and Solidarity 2014).

Jelikož politické strany v Jordánsku jsou slabé a obyvatelé tak nemají příliš možnost jejich prostřednictvím ovlivňovat chod státu, spoléhají se mnozí obyvatelé na nezávislé kmenové kandidáty, kteří mají silnější vazby na krále (Christophersen 2013a: 5–6), což může být (mimo již tak určený počet mandátů pro politické strany, viz výše) dalším důvodem, proč se strany nejsou schopné více prosadit. Ve výsledku tak nemají politické strany v jordánském parlamentu příliš veliký význam a jejich vliv je marginální (Nevo 2003: 84).

3.4 Arabské jaro v Jordánsku

Protesty arabského jara v roce 2011 se nevyhnuly ani Jordánsku. Probíhaly však mnohem poklidněji než například v Egyptě nebo v Tunisku. Ovšem demonstranti byli rozděleni na několik skupin a jejich požadavky se v mnohém lišily, ale v některých věcech také shodovaly. Protestující se jednoznačně shodli na tom, že nestojí o svržení jordánského režimu a krále, ale o důkladné systémové reformy týkající se politiky a ekonomiky (Susser 2011: 1–2). Protesty se také přímo i nepřímo týkaly Palestinců a jejich postavení v zemi. Zjednodušeně řečeno, byli v této otázce protestující rozděleni na dva tábory:

jedna skupina se obávala narůstající politické moci Palestinců a druhá skupina naopak kritizovala přetrvávající politickou diskriminaci Palestinců.

První vlaštvou přicházejících protestů byl v roce 2010 dopis armádních veteránů adresovaný králi Abdalláhovi. Do té doby bylo nevídané, že by členové armády vždy loajální králi, proti němu vznesli protest. V dopise bývalí vojenští činitelé projevovali nesouhlas s narůstajícím počtem Palestinců v Jordánsku a s rozšiřováním jordánského občanství na Palestince, kteří ho podle nich získali neoprávněně. Mimo to kritizovali vzrůstající politickou moc Palestinců v Jordánsku, konkrétně například jmenování Palestinců na vysoké politické posty, jako jsou premiér, hlava královského dvora a také předseda Senátu. Kritice nečelil jen král, ale zejména slabá vláda, která se tak podle veteránů nedokáže postavit tlakům Izraele a USA, kteří usilují o vyřešení palestinské otázky na úkor Jordánska (Christophersen 2013b: 28; Fisk 2010).

Protesty, které pak vypukly na počátku roku 2011, se zprvu týkaly hlavně nezbytných ekonomických reforem, které by snížily nezaměstnanost a rozdíly mezi chudými a bohatými nebo ceny výrobků, zatímco požadavky na politickou reformu bublaly už dlouhodobě pod povrchem. Z ekonomických problémů však demonstranti začali vinit vládu, takže se nakonec protesty přelily z ekonomické oblasti i do oblasti politické a demonstranti začali kritizovat politický systém, který označili za nedemokratický a požadovali volenou vládu. Právě především vláda čelila kritice a postavení krále Abdalláha zůstalo během protestů pevně zakotvené (Moon 2012: 28–29).

Protesty na jaře 2011 kritizující politický systém byly rozdmýchány volbami, které se konaly na podzim roku 2010. IAF je (stejně jako v roce 1997) bojkotovala kvůli nespokojenosti se stávajícím volebním systémem. Opozice bez IAF získala minimum křesel na úkor konzervativních stoupenců režimu (Susser 2011: 3) a tyto výsledky byly pro část jordánského obyvatelstva nepřijatelné právě kvůli trávající kmenové převaze v parlamentu a podprezentaci městských oblastí s převážnou palestinskou populací a tato jejich nespokojenost počátkem roku 2011 vyvrcholila protesty. Demonstranti požadovali rozpuštění

parlamentu a vlády a vyhlášení nových voleb. Král Abdalláh se částečně pokusil vyhovět těmto požadavkům a jmenoval nového premiéra. Jelikož zejména opozice s novým premiérem nebyla spokojena, protože premiér nebyl zvolen lidem, na podzim 2011 král jmenoval dalšího nového premiéra. Většina opozice ale chtěla takovou vládu, která bude odpovědná parlamentu, a ne králi a senát by podle opozice měl být volen, ne jmenován, jako tomu bylo doposud (Tobin 2012: 104; Susser 2011: 4).

Další protestující skupinou byli i Jordánci z významných kmenů tradičně loajálních králi. Jejich protesty se podobaly protestům armádních veteránů z předešlého roku. Upozorňovali na to, že monarchie by měla upevnit své postavení a mělo by se zakročit proti korupci, která vzkvétá u určitého mocenského centra. Tím měli nepřímo na mysli Palestince a královnu Raniu, která je palestinského původu. Podle nich se královna příliš plete do politických záležitostí a buduje si svá centra zájmu (Zecchini 2011).

Zajedno byli s opozicí v otázce odpovědnosti vlády, která by měla být odpovědná parlamentu. Nepřidali se však k protestům, které požadovaly změnu volebního systému, protože taková změna by oslabila jejich politické postavení na úkor opozice, zejména IAF. (Susser 2011: 4–5).

3.4.1 Účast Palestinců v protestech

Jak už je výše uvedeno, demonstrace v Jordánsku vzešly z nitra několika skupin a týkaly se přímo i nepřímo Palestinců. Nepřímo se jich dotýkaly například v tom smyslu, že protesty proti volebnímu systému a nerovnoměrnému rozložení volebních obvodů nevzešly jen ze strany Palestinců, ale zejména ze strany opozice a původních Jordánců, takže i když se tyto protesty Palestinců týkaly, nebyly ryze jejich iniciativou.

Ve skutečnosti Palestinci z počátku roku 2011 váhali, zda se demonstrací zúčastní. Sarah Tobin (2012: 98) tvrdí, že důvod byl takový, že palestinské protesty by vyzněly jen jako další jejich plané stížnosti a nebyla by jim věnována přílišná pozornost. Lamis El Muhtaseb (2013: 2) se zase domnívá, že Palestinci

měli strach, že pokud by demonstrovali, jordánské orgány by proti nim mohly tvrdě zakročit a případně jim odebrat občanství a nejhorší scénář by pro mnohé Palestince byl zánik monarchie. Nakonec se mnozí Palestinci přidali k většině Jordánců.

3.5 Volby 2013

Poslední volby se v Jordánsku konaly v roce 2013. IAF je opět bojkotovala z toho důvodu, že volební zákon nebyl dostatečně změněn a není stále nakloněn politickým stranám, pro které je ve sněmovně vyčleněno jen 27 mandátů z celkových 150. Navíc strana nebyla spokojená s tím, že podrepräsentace městských oblastí stále přetrvává (Sharp 2014: 10). Vláda, která po volbách vzešla, byla sice jako dříve zformována převážně z loajalistů, ale poprvé král její složení konzultoval s dolní sněmovnou a s premiérem. Ovšem podoba složení vlády nebyla vůbec podle představ IAF, která řekla, že v podstatě nenastala žádná změna a jediné reforma volebního zákona by něco mohla změnit (Al Sharif 2013).

Poslanecké mandáty určené politickým stranám si sice mezi sebe rozdělilo mnoho menších stran, z nichž žádná nebyla výrazná, ale i přesto byl do sněmovny zvolen rekordní počet kandidátů palestinského původu. 30 poslanců z celkových 150 jsou palestinstí Jordánci. V předchozím období jich bylo palestinského původu jen 19. Vysvětlení lze nalézt v navýšení počtu křesel ve sněmovně ze 120 na 150 (Kuttab 2013).

3.6 Palestinci v jordánské armádě

Jordánský bezpečnostní sektor se začal formovat již před oficiálním vznikem Jordánska, a to v rámci Arabské legie. Později byla Arabská legie přejmenována na Jordánské ozbrojené síly. V podstatě úplné vedení armády bylo od počátku 20. let v rukou Britů. Britové ze země odešli až v roce 1956, deset let po vyhlášení nezávislosti Jordánska na Velké Británii (Tell 2004: 2–3).

Působení Palestinců v jordánské armádě je problematické. Ještě před oficiálním vznikem Jordánska hrál tribalismus v jordánské armádě velice významnou roli. Loajalita beduínských kmenů králi se stala stabilizačním prvkem země a prosazování beduínů nejen v armádě, ale i v policii, státní správě a zpravodajských službách vedlo k diskriminaci Palestinců, jejichž počty v Jordánsku v průběhu let narůstaly. Kromě beduínů měli zajištěnou přítomnost v armádě menšinové Čechenci a Čerkesové (Ryan 2011: 567). Neznamená to ale, že by Palestinci byli z armády úplně vyloučeni. Mají velice omezené působení v bojových jednotkách. Nejvyšší hodnosti, kterých mohou dosáhnout, jsou major nebo podplukovník (Bligh 2001: 13–14).

Jordánská armáda měla primárně sloužit jako obrana před nepřítelem, který naruší teritorialitu a vnitřní autoritu Jordánska. Armáda se účastnila i arabsko-izraelských válek v roce 1948 a 1967 a v letech 1970-71 (viz kapitola 2.2) zasahovala proti palestinské OOP, která se v té době dala považovat za vnitřního nepřítele, který bezprostředně ohrožoval jordánský režim (Bligh 2001: 13–15). Kromě toho od 70. let ozbrojené síly neoficiálně slouží jako obránce jordánského nacionalismu, což souvisí právě s událostmi z let 1970-71, kdy hned v počátku konfliktu došlo k dezerci mnoha Palestinců, kteří se připojili k PLO a v jižním Libanonu zformovali bojové jednotky. Aby se Jordánsko do budoucna vyvarovalo dalších takových případů, začalo se po skončení konfliktu postupně zbavovat Palestinců dříve působících v armádě. Vyšší hodnosti se začaly udělovat jen beduínským Jordáncům, kteří tak v armádě posilovali jordánský nacionalismus a byli loajální králi a jordánskému režimu (Tell 2004: 15; De Atkine 2002: 78–79). Také sympatizování s OOP v rámci jordánské armády se ukázalo jako nepřijatelné, což se projevilo v odebrání hodností důstojníkům. Naopak mnozí vysloužilí armádní důstojníci jordánského původu se v důsledku konfliktu z let 1970-71 dostali „za zásluhy“ do vlády²¹. Tím se posílila „depalestinizace“ nejen uvnitř bezpečnostního sektoru

---

²¹ Kromě vojenských činitelů se po roce 1971 do vlády dostali i kmenoví náčelníci, policejní důstojníci a vysocí vládní úředníci byli ještě povýšeni.

(Bacik 2008: 157–158). Global Security (2013) uvádí, že před rokem 1971 až 40 % Palestinců tvořilo jordánskou armádu. Poté jejich počet klesl na 15 %. Pro jordánský bezpečnostní sektor je dodnes jedním z nejdůležitějších úkolů bránit tomu, aby na jordánském území nevznikl palestinský stát. Větší palestinské zastoupení v armádě by tak tento cíl přirozeně podrývalo (Tell 2004: 15).

Oproti sousedním zemím není početně velikost jordánské armády příliš velká. V roce 2000 čítal personál ozbrojených sil přibližně 104 tisíc vojáků (Nation Master 2014a)²² a zdá se, že ani Jordánsko do budoucna počty nechce navyšovat. Alexander Bligh (2001: 17–18) uvádí důvod, proč Jordánsko nechce velikost armády navyšovat. Tvrdí, že pokud by se navýšil počet vojáků, nutně by se musel navýšit i počet Palestinců v armádě. Tím by byl oslaben vliv beduínů. Tím, že je jordánská armáda nevelká, má nízkou šanci samotná obstát před vnější hrozbou. Ovšem co se týče udržování bezpečnosti před vnitřní hrozbou, jako například možná radikalizace jordánských islamistů nebo vyvrcholení nespokojenosti části Palestinců i Jordánců s režimem, má armáda dostatečnou kapacitu na to obstát. To ostatně prokázala už v letech 1970-71.

Roku 1999²³ byla zrušena branná povinnost (CIA 2014). Tím se jordánská armáda stala dobrovolná a profesionální. Profesionalizace měla za následek ještě menší počet Palestinců v armádě, především řadových vojáků. Existovala totiž obava, že by Palestinci nebyli jordánské armádě loajální a mohli by samostatně zorganizovat útok na Izrael (Bligh 2001: 17). Konskripce byla opět zavedena v roce 2007, ovšem ne na dva roky jako tomu bylo předtím, ale pouze na tři měsíce.

---

²² V celosvětovém měřítku číslo není malé, ale ve srovnání se sousedním Izraelem se 170 tisíci vojáky (Nation Master 2014b), Sýrií s 316 tisíci (Nation Master 2014c) nebo Irákem s 375 tisíci (Nation Master 2014d) je počet vojáků jordánské armády malý.

²³ Jiné zdroje Ryan (2011: 567), Global Security (2013) nebo Immigration and Refugee Board of Canada (1998) uvádí už rok 1992.

4 DOPAD PŘÍTOMNOSTI PALESTINCŮ NA ZAHRANIČNÍ POLITIKU JORDÁNSKA

4.1 Jordánsko v regionu Blízkého východu

Jordánská zahraniční politika je pragmaticky orientovaná, a to především s ohledem na snahu o mírové ukončení blízkovýchodního konfliktu, což je vitálním zájmem Jordánska. Zároveň se Jordánsko snaží ochránit své domácí zájmy, takže jeho zahraniční politika je ve výsledku velice flexibilní. Také Jordánsko není, na rozdíl od okolních států, bohaté na přírodní zdroje a celkově je jeho ekonomika slabá, což jej činí závislým na zahraniční ekonomické a vojenské pomoci (Country Studies US 2014b), která z největší části proudí z USA (OECD 2014). Dalším, geografickým specifikem Jordánska je, že je relativně malé a je obklopené silnějšími sousedy. Jordánsko je tak zároveň velice zranitelné, jelikož musí zohledňovat počínání svých sousedů, ale také se díky své pozici staví do role nárazníkového státu mezi Izrael a ostatní arabské státy (Sharp 2014: 8).

Na Blízkém východě převažují dva typy pohledů na to, jak by mělo vypadat politické uspořádání arabských zemí. Jedním je myšlenka arabské jednoty neboli panarabského nacionalismu. Podle této myšlenky se arabské státy měly sjednotit, protože sdílejí stejné náboženství, jazyk a kulturu. Jordánsko zastává poněkud odlišnou ideologii – více pragmatickou a umírněnou a méně revoluční a je na rozdíl od jiných arabských států prozápadně orientované. Stále se ale zároveň kvůli zachování stability v regionu snaží spolupracovat s okolními arabskými státy, což nebylo vždy snadné. To je viditelné například na jeho vztazích s Irákem a Sýrií, které si střídavě procházely krizemi a spoluprací a Jordánsko se snažilo udržet rovnováhu (Sasley 2002: 38–39; Nahar – Humaidan 2013: 69). Pragmatická zahraniční politika je tedy důsledkem vícero faktorů.

4.2 Tvůrci jordánské zahraniční politiky

Nejsilnější postavení a vliv v Jordánsku v rámci zahraniční politiky měl vždy král. Jelikož zájmem všech jordánských králů bylo zachování monarchie, zahraniční politika je vykonávána tak, aby byl tento zájem naplněn a nebyla ohrožena vnitřní stabilita Jordánska (Sasley 2002: 37).

I když má král vždy konečné slovo, král Husajn I. i král Abdalláh II. měli vždy v rámci jejich legitimacy zájem na tom, aby jejich rozhodnutí měla podporu většiny veřejnosti, což v případě Jordánska není vždy jednoduché, protože názory jordánského obyvatelstva nejsou soudržné (Nahar – Humaidan 2013: 69).

Podíl domácí opozice na rozhodování o zahraničních věcech je limitován, což je například viditelné na odlišných pohledech opozice a vlády na mírovou smlouvu s Izraelem (viz kapitola 4.4), kdy opozice spolu s velkou částí jordánské populace je důrazně proti upevňování vztahů s Izraelem (Ryan 2004: 50). Avšak alespoň v otázce mírové dohody s Izraelem nemělo Jordánsko příliš na výběr, protože kdyby se nezapojilo do mírových jednání s Izraelem, byla by při nejmenším ohrožena zahraniční pomoc ze strany Západu, což by mohlo zhoršit vnitřní stabilitu země (Ryan 2004: 46; Cunningham 1998: 196).

Navíc důvod potlačování opozice v počátku 90. let tkvěl také v obavě, že by íránská revoluce, která proběhla v roce 1979, mohla ovlivnit jordánskou opozici, která by mohla začít prosazovat radikálnější politický islamismus. V 80. letech pro tuto obavu nebyl prostor, protože Muslimské bratrstvo bylo pod kontrolou režimu a navíc politické strany byly zakázány. V případě vlivu íránské revoluce na Jordánsko by nově radikalizované skupiny navíc mohly podnítit Palestince v Jordánsku k mobilizaci proti režimu (Sasley 2002: 37).

V jiných zahraničně-politických případech je ale viditelné, že názory většinové populace jsou zohledňovány. Král Husajn se vždy snažil zahraniční politiku pojmout tak, aby vyhovovala jordánskému obyvatelstvu. Aktivně komunikoval s obyvateli prostřednictvím veřejných projevů, čímž chtěl snížit

pomyslnou mezeru mezi jím a obyvatelstvem (Nahar – Humaidan 2013: 69). Veřejné mínění bylo například zohledněno v letech 1990-91, kdy Jordánsko během Války v Zálivu podpořilo Saddáma Husajna, protože veřejnost se přikláněla na stranu Iráku (Cunningham 1998: 195).

4.3 Palestinská otázka v jordánské politice

Palestinská otázka hrála v zahraniční politice Jordánska ústřední roli už od počátku arabsko-izraelského konfliktu a to, co se na palestinských územích dělo, Jordánsko vždy nezbytně ovlivnilo. Pro Jordánsko proto vždy bylo vitálním zájmem, aby byly vyřešeny spory mezi Palestinou a Izraelem (i spory mezi arabskými státy a Izraelem), protože pokud by konflikt pokračoval a nadále se například rozrůstaly židovské osady na Západním břehu, Jordánsko by se mohlo obávat další vlny palestinských uprchlíků (Nasur – Al-Fawwaz – Al-Afif 2012: 9) a jak už je zmíněno v předchozí kapitole, izraelská radikální pravice prohlašuje Jordánsko za Palestinu, čímž dává jasně najevo, že ustavení palestinského státu na Východním břehu by pro něj bylo nejpříjemnějším řešením.

Jelikož je pro Jordánsko důležité, aby byla zachována stabilita na Blízkém východě, země se aktivně snaží zprostředkovávat jednání mezi Palestinou a Izraelem, aby se mírový proces na Blízkém východě posouval takovým směrem, který povede k ukončení konfliktů mezi Izraelem a Palestinou (Nasur – Al-Fawwaz – Al-Afif 2012: 10).

Západní břeh byl připojen k Jordánsku v roce 1948 a byl jeho součástí až do roku 1989 (Nasur – Al-Fawwaz – Al-Afif 2012: 4). To, že Západní břeh byl pod správou Jordánska, znamená, že palestinská otázka nebyla v té době pro Jordánsko otázkou výslovně zahraniční nebo domácí politiky. Ovšem v dnešní době je to spíše otázka zahraniční politiky s dopadem na politiku domácí, a to především kvůli početné palestinské populaci v Jordánsku.

4.3.1 Postoj krále Husajna k Západnímu břehu

Co se týče postoje krále Husajna k palestinské otázce, tak ten se od počátku své vlády snažil začlenit Palestince (nejen na Západním břehu) do jordánské společnosti i tím, že uprchlíkům bylo nabídnuto jordánské občanství. Byl přesvědčen, že Západní břeh je nezbytnou součástí Jordánska. I jeho vztahy s OOP byly z počátku kladné. Král se snažil s OOP spolupracovat a prohlašoval, že OOP a Jordánsko mají stejné zájmy, jako je obnovení Palestiny, boj proti kolonialismu nebo touha po arabské jednotě (Nasur – Al-Fawwaz – Al-Afif 2012: 5).

Jeho vztahy s Palestinci byly poškozeny v 70. letech díky OOP a dalším palestinským organizacím, které ohrožovaly jordánskou suverenitu právě z toho důvodu, že nepovažovaly Palestinu za součást Jordánska, tak jako král Husajn²⁴ (viz kapitola 2.2). Poté, co byla autorita krále Husajna opět obnovena, roku 1972 představil plán na federaci Východního a Západního břehu, z nichž by se stalo *Spojené arabské království*. Ovšem jeho plán byl smeten ze stolu nejen OOP, ale i Egyptem, Sýrií a Izraelem (Nasur – Al-Fawwaz – Al-Afif 2012: 6). Svým postojem k Palestincům si tak král proti sobě postavil jiné arabské země, zejména Egypt a nakonec byl nucen uznat OOP jako „jediného legitimního zástupce palestinského lidu“. Na druhé straně se ale uznáním OOP nevzdal nároku na Západní břeh (Pipes 1987).

V 80. letech byl navíc jeho postoj k Západnímu břehu podpořen Spojenými státy, které podporovaly palestinskou samosprávu na Západním břehu ve spolupráci s Jordánskem (Pipes 1987). V polovině 80. let tak začala probíhat jednání mezi Jásirem Arafatem – zástupcem palestinského lidu a králem Husajnem, ale vzápětí byly vztahy Jordánska a OOP opět na bodu mrazu, protože

---

²⁴ Ten v roce 1981 prohlásil, že Jordánsko je Palestina a Palestina je Jordánsko (Israel National News 2004).

OOP odmítlo uznat rezoluce 242 a 338²⁵. Podle OOP rezoluce 242 snížila otázku Palestiny na otázku palestinských uprchlíků a organizace odmítla vyjednávat s Izraelem o budoucím míru. V důsledku toho tak Jordánsko zpřetrhalo s OOP veškeré vazby (Nasur – Al-Fawwaz – Al-Afif 2012: 8; United Nations 2003: 18–21). Nakonec se koncem 80. let král rozhodl podpořit myšlenku samostatného palestinského státu a vzdal se veškerých svých nároků na Západní břeh. Tím také Palestinci ze Západního břehu ztratili jordánské občanství (Al Abed 2004).

Navzdory přechozímu zpřetrhání jordánských vazeb s OOP v roce 1991 na konferenci v Madridu²⁶ mělo Jordánsko a OOP společnou delegaci. OOP však nebyla se společnou delegací spokojena a nakonec v roce 1993 s Izraelem uzavřela separátní mír (Cunningham 1998: 194).

V roce 1994 pak král Husajn podepsal mírovou smlouvu s Izraelem, čímž se definitivně vzdal (budoucích) nároků na Západní břeh a Palestinci už nijak nebyli svázáni s Jordánskem (Nahar – Humaidan 2013: 73).

4.3.2 Postoj krále Abdalláha II. k Západnímu břehu

Král Abdalláh II., který nastoupil na trůn v roce 1999, měl od počátku stejný postoj k palestinské otázce jako jeho otec. Snažil se především o to zajistit stabilitu v regionu, která bude postavena na vzájemném mírovém řešení mezi Palestinci a Izraelci v podobě dvou sousedících států (Nasur – Al-Fawwaz – Al-Afif 2012: 9). Jordánsko má podle krále Abdalláha nadále hrát roli mediátora mezi Palestinou a Izraelem. Například král apeloval na Izrael, aby zrušil blokádu pásma Gazy (Nasur – Al-Fawwaz – Al-Afif 2012: 10).

---

²⁵ Rezoluce 242 přijatá Šestidenní válce rozhodovala o stažení Izraele ze všech okupovaných území a rezoluce 338 byla přijata po Jomkipurské válce (1973). Tato rezoluce vyzývala k ukončení konfliktu a začátku jednání o budoucím míru.

²⁶ Mírová konference v Madridu byla pokusem o společné řešení arabsko-izraelského konfliktu, kde se poprvé sešli všechny státy regionu, které se konfliktu účastnily spolu s USA a SSSR. Výsledek konference nepřinesl vyřešení konfliktu, protože státy odmítly ustoupit ze svých tradičních postojů, ale shodly se na budoucích rozhovorech (Office of the Historian, Bureau of Public Affairs 2014).

Jelikož má ale zahraniční politika krále Abdalláha širší rámec (soustředí se hlavně na upevnování vztahů s USA, což také souvisí se snahou o rozvoj ekonomiky, která je z velké části podporována USA, viz kapitola 4.6), není jeho pozornost soustředěna téměř výlučně na mírový proces mezi Palestinci a Izraelci. V praxi to znamená, že na rozdíl od svého otce není Abdalláh přímo zapojen do vyjednávání mezi Palestinci a Izraelci. Ovšem vyjadřuje se tak, že pokud si to strany budou přát, je ochoten se do vyjednávání přímo zapojit (Sasley 2002: 41–43). Za jeho nedostatečné zapojení do arabsko-izraelských jednání byl mnohými lidmi, kteří požadovali větší zapojení se do mírového procesu, kritizován (Nahar – Humaidan 2013: 73).

Král také často zdůrazňuje, že Jordánsko není Palestina a Jordánsko se nikdy nestane alternativním domovem pro Palestince. Takový postoj vůči Jordánsku a Palestině zastávají někteří pravicově orientovaní Izraelci. Tato králova prohlášení nejsou však adresována jen Izraeli, ale i některým Jordáncům, kteří kritizují monarchii za to, že z Jordánska se Palestina stává (The Times of Israel 2014).

4.4 Vliv Palestinců na jordánské vztahy s Izraelem

Vztahy Jordánska a Izraele si v průběhu let prošly mnoha krizemi. Jordánsko se poněkud neochotně účastnilo válek s Izraelem v roce 1948 a 1967 a obě války Jordánsku přinesly největší vlny palestinských uprchlíků. Po Šestidenní válce (1967) Jordánsko ztratilo ve prospěch Izraele formální kontrolu nad Západním břehem a Východním Jeruzalémem (Mitha 2010: 108–109).

V roce 1987 král Husajn uzavřel s izraelským ministrem zahraničí Peresem smlouvu, která měla být základem budoucích mírových jednání, jež se budou týkat statusu okupovaných území a Palestinců. Smlouva ovšem nebyla podpořena izraelskou vládou a nakonec nevešla v platnost. Toto byl poslední případ, kdy Jordánsko vyjednávalo s Izraelem jménem Palestinců (Mitha 2010: 109).

Separátní jordánsko-palestinská mírová dohoda byla nakonec podepsána roku 1994. K podepsání mírové smlouvy Jordánska s Izraelem mohlo dojít již dříve, pokud by Jordánsko nemělo obavy z toho, jak na smlouvu budou reagovat palestinští Jordánci. Mezitím však tajná jednání Izraele a OOP vyústila v Mírovou dohodu z Osla a jordánsko-izraelská smlouva tak měla prostor k uskutečnění (Scham – Lucas 2001: 56).

V dnešní době má tak nakonec vedle Egypta Jordánsko jako jediné na Blízkém východě uzavřeno mírovou smlouvu s Izraelem. K podepsání smlouvy došlo právě kvůli snaze o nastolení stability v regionu. Mírová dohoda formálně ukončila válečný stav mezi oběma zeměmi a země se dohodly na budování společných vazeb. Otázka palestinských uprchlíků ve smlouvě nebyla přímo zahrnuta (Satloff 1995) a otázka návratu palestinských uprchlíků byla odložena k pozdějšímu projednání čtyřčlennou komisí zahrnující Jordánsko, Izrael, OOP a Egypt. Zároveň se však Jordánsko s Izraelem shodly na tom, že se Izrael už v budoucnu nebude řídit prohlášením „Jordánsko je Palestina“²⁷, což dříve brzdilo rozvoj vztahů mezi oběma zeměmi (Satloff 1995; MEDEA 2014).

Vedleším přínosem smlouvy bylo, že USA odepsaly Jordánsku dluh ve výši 702 milionů dolarů a skončila izolace, do které se Jordánsko dostalo během Války v Zálivu kvůli tomu, že jasně neodsoudilo počínání Iráku (Mitha 2010: 110).

Podepsání smlouvy se v Jordánsku pochopitelně také setklalo s nesouhlasem, což vedlo ke vzniku anti-normalizačního hnutí, které odmítalo jakoukoli spolupráci s Izraelem. Hnutí sdružovalo politické strany, jak islamistické, tak levicové. Protestanti měli ke smlouvě různé námitky. Jedni zastávali radikální názory, že Palestina a Jeruzalém musejí být osvobozeny prostřednictvím džihádu. Druzí namítali, že společná jordánsko-izraelská ekonomická spolupráce povede k vykořisťování Jordánska Izraelem (Mitha 2010: 114). Trnem v oku mnohých

---

²⁷ „Jordánsko je Palestina“ je takový návrh řešení palestinské otázky, který má umožnit vznik palestinského státu na území Jordánska.

Jordánců palestinského i nepalestinského původu byla také otázka „práva návratu“²⁸ palestinských uprchlíků, která byla odložena na později. Mnozí měli z takového řešení pocit, že Palestinci jsou tak zbaveni svého práva vrátit se do své vlasti a někteří poukazovali na to, že s otázkou palestinských uprchlíků se zachází jen jako s humanitárním problémem a ne jako s problémem politickým (Scham – Lucas 2001: 59).

Nejen kvůli kritice z řad Jordánců z počátku slibná smlouva v následujících letech nedoznala předpokládaného významu, protože situace na Blízkém východě se zhoršila. Byl zavražděn izraelský premiér Rabin, který vyjednal smlouvu s králem Husajnem a na jeho místo nastoupil Peres, jehož vztah s Husajnem nebyl již tak pevný. Izrael přestal jednat o mírové smlouvě se Sýrií, kterou obvinil z poskytování útočiště teroristům a jordánsko-izraelské vztahy pak také poškodil neúspěšný atentát na vůdce Hamásu Chálida Mašála v Ammánu. Po neúspěšném summitu v Camp Davidu v roce 2000 ještě vypukla Druhá intifáda a mírový proces se tak dostal na samé dno (Mitha 2010: 121).

Nejnovější snahou o pokrok v mírovém procesu je Arabská mírová iniciativa (*Arab Peace Initiative* – API), která byla podpořena všemi arabskými státy v roce 2002. Jak už sám název napovídá, iniciativa se snaží dosáhnout arabsko-izraelského míru, který bude stát na uznání Izraele a Palestiny jako dvou sousedních států, ale jen za předpokladu, že Izrael se stáhne ze všech okupovaných arabských území (King Abdullah 2014). Iniciativa také potvrzovala „právo návratu“ palestinských uprchlíků, což bylo nemyslitelné pro většinu izraelských představitelů, kteří iniciativu odmítli. Iniciativa byla poupravena v roce 2007 a úprava se týkala i „práva návratu“, které v novém znění odkazovalo na specifické okolnosti v jednotlivých hostitelských státech, což znamenalo, že uprchlíci v různých státech budou mít různé podmínky návratu. Ale ani tato změna nesklidila u Izraele úspěch (Rabinovich 2010).

---

²⁸ Rezoluce 194 Valného shromáždění z roku 1948 rozhodla, že palestinští uprchlíci mají právo se vrátit do svých domovů v co nejbližší době. „Právo návratu“ palestinských uprchlíků je však právně sporné a bývá proto různě interpretováno (Badil 2002).

„Právo návratu“ je v jordánské politice velice citlivé téma, o kterém se příliš nemluví, a to kvůli obavě, že diskuse o něm by mohla zhoršit již tak napjaté vztahy Jordánců a Palestinců uvnitř země (Scham – Lucas 2001: 56). Vztahy beduínských Jordánců a palestinských Jordánců jsou tak poškozeny pokaždé, když je navrženo, že budoucí mírová smlouva s Izraelem nebude zahrnovat návrat uprchlíků (al-Fdeilat 2014).

„Právo návratu“ ovšem neznamená, že by se všichni palestinští uprchlíci vrátili do své vlasti – je to jejich právo, ale ne všichni by ho využili. Ve snaze přivést Izrael k dialogu je tak na „právo návratu“ často poukazováno jen jako na princip, což ale Izrael také odmítá přijmout (Rabinovich 2010).

4.5 Vztahy s Irákem

Během posledních 50 let si prošly vztahy Jordánska a Iráku mnohými zvraty, které byly většinou ovlivněny vnějšími událostmi, mezi něž patří i palestinská otázka a i když mají oba státy podobnou postkoloniální minulost²⁹, ve 20. století na sebe země příliš historicky vázány nebyly. Jordánsko se spíše než na východ orientovalo na západ od svých hranic – na Palestinu a zbytek oblasti Levanty (Lasensky 2006: 9).

Jordánsko však stojí o to, aby byl sousední Irák silný a stabilní, protože nestabilní situace v Iráku může nepříznivě ovlivnit Jordánsko. Jordánsko se především obává, že různé radikální islamistické skupiny, které v Iráku působí, přelijí svůj vliv i do Jordánska (Lasensky 2006: 1).

Nejpevnější vztahy měly země od 80. let, kdy se Irák pro Jordánsko stal důležitým dodavatelem ropy za velice nízkou cenu, čímž si Irák zajistil v Jordánsku vliv (Lasensky 2006: 8).

---

²⁹ V obou státech byla po první světové válce Brity zřízena monarchie, v jejíž čele stála dynastie Hášimovců ovšem s tím rozdílem, že monarchie byla v Jordánsku zachována dodnes, zatímco v Iráku na konci 50. let proběhl puč, který měl za následek svržení monarchie.

Král Husajn podpořil v roce 1991 iráckou invazi do Kuvajtu, kterou také podpořila většina palestinských Jordánců. Král se tak rozhodl, aby zachoval stabilitu v zemi, čímž si ale vysloužil hněv Saudské Arábie a Kuvajtu a země přestaly Jordánsko ekonomicky podporovat a také ho zásobovat ropou. K tomu bylo asi 350 tisíc Jordánců palestinského původu vyhoštěno z Kuvajtu, kde předtím pracovali (Sasley 2002: 37–38). Kromě toho s Jordánskem na krátkou dobu zpretrhaly vazby i USA a evropské státy a do Jordánska tak přestala proudit naprostá většina zahraniční pomoci, což Jordánsko uvrhlo do ekonomické krize. Vztahy se Západem byly následně napraveny, ale Irák už nebyl pro Jordánsko důležitým spojencem (Ryan 2004: 46).

4.6 Vliv Palestinců na jordánské vztahy s USA

Jordánsko má dlouhodobě pevné vazby s USA. Obě země spolupracují tak, aby podpořily stabilitu na Blízkém východě, konkrétně se společně snaží podporovat arabsko-izraelský mír (Sharp 2014: 1). USA je hlavním jordánským dárcem ekonomické a vojenské pomoci. Co se týče ekonomické pomoci, USA už poskytlo Jordánsku do dnešní doby 13,83 bilionů dolarů (Sharp 2014: 13).

Jordánsko se již několikrát snažilo přesvědčit USA, aby se více zapojilo do jednání o ukončení blízkovýchodního konfliktu s tím, že cílem Jordánska je budoucí mezinárodní uznání palestinského státu a jeho hranic (Sharp 2014: 6), ale například kvůli pevným vazbám mezi USA a Izraelem nejsou politiky USA a Jordánska vždy zcela slučitelné³⁰ (Bookmiller 2003: 188). Jordánsko si od většího zapojení USA slibuje vzrůst stability a mírový rozvoj vztahů. Pokud by podle Jordánska trvala nestabilita v regionu, Jordánsko by opět muselo pečlivě zvážit, na jakou stranu se přidat, což by v každém případě mělo pro Jordánsko neblahé důsledky (viz Válka v Zálivu) (Sasley 2002: 42).

---

³⁰ Tento rozpor byl viditelný převážně během administrativy George Bushe ml., který měl spíše unilaterální přístup k zahraniční politice, zatímco král Abdalláh II. zastával multilaterální spolupráci v rámci mezinárodních organizací a v souladu s mezinárodním právem.

Především král Abdalláh se snaží o zintenzivnění vztahů se Západem. Před ním král Husajn sice také budoval vztahy se Západem, především s USA, ale král Abdalláh usiluje o ještě pevnější vazby (Ryan 2004: 44). Na jeho postoji k USA je viditelné, že se snaží o menší ekonomickou závislost na arabských státech a více se orientuje na Západ (Sasley 2002: 42).

Utuzování vztahů s USA je viditelné zejména po 11. září. Jordánsko plně podpořilo USA v boji proti terorismu i jeho kroky vůči Afghánistánu. Z podpory USA ve „válce proti terorismu“ Jordánsku plynulo hned několik možných výhod, především ekonomických a politických (Sasley 2002: 42).

Již za Clintonovy administrativy uzavřelo Jordánsko s USA dohodu o zóně volného obchodu, ale až do roku 2001 čekala dohoda na schválení americkým senátem. Jordánsko se tak stalo první arabskou zemí, se kterou USA uzavřely dohodu o zóně volného obchodu (Lasensky 2006: 12). Jordánsku se také podařilo zdvojnásobit množství zahraniční pomoci obdržené od Spojených států (Ryan 2004: 54).

Americkou invazi do Iráku Jordánsko na rozdíl od jiných arabských států přímo neodsoudilo. Král Abdalláh se o invazi vyjádřil jako o „obrovské chybě“, ale opozice vůči invazi byla více méně jen verbální (Hinnebusch – Quilliam 2006: 518–519). Důvod, proč se Jordánsko distancovalo od důraznější kritiky, byla ekonomická závislost na USA a předpoklad, že pokud bude Jordánsko USA kritizovat, USA mohou svou pomoc vynakládanou na řešení palestinsko-izraelské otázky snížit. Ve skutečnosti je totiž Palestina pro Jordánsko důležitější než Irák (Lasensky 2006: 1).

V souvislosti s palestinskou otázkou se tak v roce 2002 Jordánsko částečně zasloužilo o iniciativu podpořenou USA „Road map for peace“, která měla za úkol budovat mír mezi Palestinci a Izraelci, který povede k vytvoření palestinského státu. Cíl iniciativy ovšem nebyl naplněn kvůli neustále se rozrůstajícím izraelským osadám na Západním břehu (Lasensky 2006: 7).

Posílení vazeb krále Abdalláha s USA se ovšem nesetkalo s podporou většiny veřejnosti, takže hrozilo nebezpečí, že se naruší politická stabilita uvnitř Jordánska. Většina obyvatel, z nichž význačná část byla palestinského původu, si nepřála být zatažena do války Spojených států s Irákem. Navíc také panovala obava z dalšího možného přílivu iráckých uprchlíků. Král Abdalláh proto jasně opakoval, že Jordánsko se žádným způsobem nechystá zasáhnout proti Iráku (Ryan 2004: 54–55). Nakonec ale Jordánsko souhlasilo s rozmístěním amerických protiraketových baterií na svém území, protože potřebovalo nějak kompenzovat dodávky ropy dříve poskytované Irákem. Zároveň se ale Jordánsko nepřipojilo k americké koalici stejně jako ostatní arabské státy (Lasensky 2006: 8).

Kritika vztahů Jordánska s USA nesouvisí jen s Válkou v Iráku, ale jsou obecně kritizovány pevnější vazby na USA, které do Jordánska přináší ekonomickou podporu. Z té je financováno i urovnání palestinsko-izraelského konfliktu, a to v podobě poskytnutí trvalého bydliště Palestincům v Jordánsku (s jordánským občanstvím i bez něj). Beduínské obyvatelstvo se totiž obává, že USA uskuteční své plány na zrušení „práva návratu“ pro Palestince, což by způsobilo trvalou početní převahu Palestinců v Jordánsku, kteří by jistě do budoucna požadovali rozšíření svých práv, a nakonec by se z Jordánska stal druhý palestinský stát (The Economist 2014).

USA se v této souvislosti snaží vzkřísit API a pracují na nové iniciativě, která by měla přispět k ukončení palestinsko-izraelského konfliktu ovšem zřejmě bez práva návratu pro palestinské uprchlíky, což je jedna z věcí, která brání dohodě mezi arabskými státy a Izraelem (Alpher 2013).

Především jordánská opozice stále i v dnešní době zdůrazňuje, že veškeré pokusy o uzavření mírové dohody s Izraelem musejí obsahovat „právo návratu“. Opozice v Jordánsku se obává vlivu Spojených států, které na Jordánsko tlačí takovým způsobem, aby Jordánsko přestalo na právu lpět (Booth 2014).

5 DOPAD PŘÍTOMNOSTI PALESTINCŮ NA EKONOMIKU JORDÁNSKA

5.1 Charakteristika jordánské ekonomiky

Ekonomika Jordánska je oproti ostatním státům na Blízkém východě malá, a to zejména kvůli nedostatku přírodních zdrojů. To ekonomiku činí závislou na zahraniční pomoci. Jordánsko se potýká s vysokou nezaměstnaností (oficiálně 14%, neoficiálně až 30%), vysokou inflací (5,9 %) a velkým rozpočtovým deficitem (11,3 %). V posledních letech bylo v Jordánsku provedeno několik reforem, které měly podpořit jordánskou ekonomiku, jako otevření obchodu, privatizování státních podniků a snaží se přitáhnout zahraniční investory (CIA 2014).

5.2 Důsledky „Jordanizace“ v 70. letech

Jak už je rozebráno v kapitole o domácí politice, Palestinci byli v Jordánsku diskriminováni především od 70. let v důsledku „Jordanizace“ společnosti, která reagovala na *Černé září*. Oblasti diskriminace se týkaly zaměstnání v armádě, vládě a veřejném sektoru, což vedlo k tomu, že Palestincům byla ponechána pouze možnost angažovat se v soukromém sektoru včetně bankovníctví a obchodu³¹ (El Muhtaseb 2013: 1; Al Abed 2004).

Mnoho Palestinců pak v průběhu 70. let odešlo pracovat do států Perského zálivu kvůli ropnému boomeru. Kapitál palestinských emigrantů tak začal v 70. letech proudit do Jordánska a v zemi se zformovala bohatá vrstva

---

³¹ Nejvíce jsou v soukromém sektoru zaměstnáni Palestinci s jordánským občanstvím. Palestinci s dočasnými pasy musejí mít pracovní povolení, aby mohli pracovat v soukromém sektoru (Al Abed 2004). V dnešní době přibližně 20 % pracovní síly v Jordánsku jsou pracovníci ze zahraničí – nejvíce jich přichází z Palestiny, Egypta a jižní Asie (Rad 2011: 1).

Palestinců. Pomyslná mezera a rozdělení sektorů mezi Palestinci a beduínskými Jordánci tak ještě více vzrostla (Brand 1995: 53).

5.3 Ekonomická liberalizace v 90. letech

Na konci 80. let Jordánsko potřebovalo ekonomické reformy kvůli dluhové krizi. Mezinárodní měnový fond a Světová banka prosazovaly restrukturalizační programy, které by zahrnovaly škrty ve veřejném sektoru a podporu soukromého sektoru. Král Husajn přistoupil na řešení postupné ekonomické liberalizace, která doprovázela politickou liberalizaci (Lalor 2001: 35; Rad 2011: 1). Liberalizace zahrnovala snahu o snížení role státu v ekonomice, zmenšení státní byrokracie, privatizaci státních podniků (Brand 1995: 55).

Na počátku 90. let však byli jordánští pracovníci ze států Perského zálivu vyhoštěni kvůli jordánské podpoře Iráku během Války v Zálivu, což zemi přineslo ekonomické problémy – vzrostla nezaměstnanost, výdaje na státní služby byly pod tlakem a zvýšily se ceny potravin a bydlení (Brand 1995: 55–56).

V 90. letech se se beduínské Jordánci cítili ohroženi ekonomickou liberalizací, která zahrnovala privatizaci státních podniků. Jordánci se obávali, že soukromý sektor, který je z větší části ovládán Palestinci, bude privatizací ještě více ohrožen a možnost zapojení se Jordánců v soukromém sektoru bude ještě více omezena (Brand 1995: 55). Právoplatné obavy dokládá průzkum z roku 1996 provedený Centrem strategických studií při Jordánské univerzitě. Ten ukázal, že 82 % jordánské kapitálu bylo v rukou Palestinců, zatímco jen 11 % bylo v rukou beduínských Jordánců (Lalor 2001: 35). Obě skupiny obyvatel mají však své elity, chudé a bohaté a zdaleka neplatí pravidlo, že všichni Palestinci jsou bohatí (Ryan 2010).

Na rozdíl od beduínských Jordánců nevidí palestínští Jordánci problém ekonomiky v privatizaci. Podle nich podstata problému nevězí v nastavení ekonomiky, ale v povaze beduínských Jordánců, která je spíše kmenová

než podnikatelská. Dále se také Palestinci ohrazují tím, že hospodářský rozvoj Jordánska leží z velké části na jejich bedrech a že tak Palestinci financují chod státu (Ryan 2010).

Kvůli ekonomické krizi v 90. letech král Husajn podporoval emigraci jordánských pracovníků. Důvodů k tomu bylo hned několik. Sníží se zatížení jordánské ekonomiky, klesne nezaměstnanost, budou moci být poskytovány větší výdaje na sociální služby a vojensko-byrokratické struktury. Navíc pracovní emigranti zahrnují většinou mladé Palestince, a pokud budou zaměstnáni v cizině, klesá pravděpodobnost, že budou mít politické požadavky na režim (Cunningham 1998: 197). Pracovní emigrace ovšem po Válce v Zálivu nebyla tak značná. Šlo především o vysoce kvalifikovanou pracovní sílu (účetní, počítačovní odborníci, právníci, manažeři a akademici) a tito emigranti nedocházeli jen do států Perského zálivu, ale i na Západ – například do Kanady, USA nebo Německa. Počet jordánských emigrantů k roku 2008 je tak odhadován na 350 tisíc (Chatelard 2010).

5.4 Role ekonomiky v jordánském arabském jaru

Protesty v rámci arabského jara se týkaly i ekonomiky. Demonstranti požadovali ekonomické reformy, které sníží mezeru mezi původními Jordánci a Jordánci palestinského původu. Ekonomické reformy požadovali zejména Jordánci nepalestinského původu, kteří měli pocit, že Palestinci mají ekonomické výhody a působení v ekonomickém sektoru je ponecháno pouze jim, což z nich dělá nejbohatší obyvatele země, zatímco Jordáncům jsou ponechány jen práce za nízké mzdy (El Muhtaseb 2013: 2–3). Hlasy beduínských Jordánců se ovšem také dělí na několik skupin. Ti nejvíce konzervativní Jordánci požadují *status quo* nebo úplné vrácení ekonomických změn. Liberální nacionalisti jsou pro ekonomické změny a demokratizaci, ale změny by měly být strukturální. Podle nich je nutná reforma samotného jádra ekonomiky, ne jen přidělování pracovních míst, zboží nebo služeb. Také říkají, že se na ekonomické reformy musí pohlížet jinak, než jako na otázku posílení Palestinců v zemi. Konzervativní Jordánci,

kteří jsou více orientováni na bezpečnost, zase poukazují na to, že posílení ekonomické (i politického) vlivu Palestinců jen podryvá palestinskou otázku (Ryan 2010).

V posledních letech Jordánsko díky otevření se ekonomiky přestává být rentiéřským státem. Privatizace sice znamená větší ekonomickou liberalizaci, ale nese sebou také mezeru v příjmech obyvatel a rozdílný přístup k základním službám. Protesty arabského jara se tak také dotýkaly ekonomické nerovnosti, a to především nespokojenosti s vládními výdaji. Nejvíce financí vláda v posledních deseti letech věnovala na zdravotní péči, vzdělávání a zaměstnanost, v téměř stejné míře následovaly výdaje na bezpečnost a obranu a skoro nejméně na dotace pohonných hmot. Právě kvůli nízkým dotacím na pohonné hmoty vyšli do ulic na podzim roku 2012 jordánští demonstranti (al-Shishani 2012).

Arabské jaro však nepřineslo mnoho ekonomických reforem, alespoň ne reforem, které by důkladně restrukturalizovaly ekonomiku. Důvody pro to můžou být takové, že důkladné ekonomické reformy nejsou nezbytné pro přežití režimu a jordánská ekonomika je také udržitelná díky zahraniční pomoci (Mardini 2014).

5.5 Závislost Jordánska na zahraniční ekonomické pomoci

Na palestinské uprchlíky, kteří postupně přicházeli do Jordánska, není nutné pohlížet jen jako na problém, který představuje výzvu jordánskému režimu. Na uprchlíky lze také pohlížet jako na ekonomický přínos, a to také z hlediska zahraniční pomoci. Jordánské ekonomice nepomohly totiž jen remitence Palestinců přicházející ze států Perské zálivu, ale i zahraniční ekonomická pomoc, která například finančně podporuje nově vznikající firmy i velké státní projekty (Chatelard 2010).

Jordánsko si je vědomo toho, že zahraniční pomoc mu bude poskytována jen tehdy, bude-li se aktivně snažit řešit palestinskou otázku. To znamená, že pokud

by se Jordánsko snažilo zpřetrhat vazby s Palestinci, snížila by se ekonomická pomoc a zhoršila by se ekonomická situace uvnitř země (Gabbay 2014: 5).

6 ZÁVĚR

Bakalářská práce se věnovala palestinským uprchlíkům v Jordánsku a dopadu jejich přítomnosti na domácí a zahraniční politiku a ekonomiku Jordánska. Jordánsko přijalo od roku 1948 několik vln palestinských uprchlíků a v dnešní době má palestinská populace v Jordánsku početní převahu nad původními jordánskými obyvateli.

Jordánsko v roce 1948 připojilo Západní břeh, který byl pod správou Jordánska až do roku 1988 a Palestinci ze Západního břehu se tak v té době automaticky stali občany Jordánska. Snaha krále Husajna byla sjednotit beduínské Jordánce a palestinské Jordánce do jednoho národa se společnou identitou, což se ukázalo jako nemožné. Jedním z důvodů, proč to bylo nemožné, byla silná role tribalismu v jordánské monarchii. Lojalita beduínských kmenů jordánskému králi jim zajišťuje významné postavení v rámci domácí politiky. To se projevuje například v převážném zastoupení beduínských Jordánců v parlamentu a ve vládě.

Pokud byla dříve jordánská společnost rozdělena, na počátku 70. let se toto rozdělení ještě více prohloubilo. Palestinci měli snahu větší participace na moci, což se nejvíce projevilo v letech 1970 a 1971, kdy OOP vytvořila „stát ve státě“ a přímo ohrozila jordánský režim a jordánského krále. Pokus OOP o delegitimizaci režimu byl nakonec neúspěšný a pouze zhoršil postavení Palestinců v Jordánsku. Od té doby byla v Jordánsku v rámci „Jordanizace“ viditelná snaha potlačovat politickou aktivitu Palestinců. Jordánská společnost se následkem toho rozdělila tak, že beduínské Jordánce dominovali veřejnému sektoru a palestínské Jordánce soukromému sektoru. Například v bezpečnostním sektoru bylo Palestincům téměř znemožněno angažovat se v armádě a také politický systém byl nastaven tak, že téměř znemožňoval Palestincům participovat na moci. Od roku 1967 až do roku 1989 se nekonaly parlamentní volby a politické strany, které byly z velké části podporovány Palestinci, byly zakázány od roku 1957 až do roku 1992. Politická liberalizace 90. let přesto

nepřinesla výraznou změnu, co se týče zastoupení Palestinců v parlamentu a ve vládě. Bylo to způsobeno tím, že politický systém Jordánska byl stále i přes několik reforem nastaven v neprospěch politických stran na úkor nezávislých kandidátů, kteří pocházeli z naprosté většiny z řad beduínských kmenů. K většímu politickému zastoupení Palestinců také nepřispívalo nerovnoměrné rozložení volebních obvodů. Tato situace téměř ve stejné podobě v Jordánsku přetrvává dodnes i přesto, že Jordánsko také zasáhly události arabského jara, a i když bylo přijato několik reforem, nebyly změny natolik velké, aby dramaticky změnilo politické klima v Jordánsku.

Palestinci také výrazně formují zahraniční politiku Jordánska. Nejdůležitější zahraničně-politický zájem Jordánska je ukončení arabsko-izraelského konfliktu a vyřešení palestinské otázky. Tyto zájmy jsou důležité především pro stabilitu země, protože přímo souvisejí s palestinskou populací v Jordánsku. Pokud budou probíhat konflikty na palestinsko-izraelském území, Jordánsko může očekávat další vlnu uprchlíků. Jordánsko tak prosazuje ustavení samostatného palestinského státu, který bude sousedit s Izraelem.

Jordánsko se snaží prosazovat mír regionu i svými vazbami na Západ, a to především na USA, na které apeluje, aby se více zapojily do řešení situace. Zároveň USA poskytují Jordánsku ekonomickou pomoc, což Jordánsku usnadňuje potýkání se s domácími problémy. Ekonomická pomoc však podléhá zájmům USA, což se například projevuje tak, že USA tlačí na Jordánsko, aby si uprchlíky v zemi ponechalo.

Vývoj politické situace v Jordánsku šel ruku v ruce s ekonomickým vývojem. Konflikt s OOP v 70. letech přispěl k uchýlení se Palestinců do soukromého sektoru, což vedlo k tomu, že Palestincům se začalo dařit v ekonomické oblasti. V 90. letech neproběhla jen politická, ale i ekonomická liberalizace a ekonomické reformy mimo jiné zahrnovaly privatizaci státních podniků, což poškodilo beduínské obyvatelstvo, které bylo zaměstnáno především ve veřejném sektoru a to vedlo k jejich nespokojenosti.

Palestinci tak bezpochyby ovlivňují Jordánsko na mnoha úrovních. Palestinští uprchlíci se do Jordánska dostali díky událostem odehrávajícím se v regionu a způsobili tak, že jejich vysoký počet v Jordánsku začal ovlivňovat i domácí politiku a ekonomiku, což zkomplikovalo situaci uvnitř Jordánska. Pro vnitřní stabilitu Jordánska je proto nutné, aby byla nejdříve zajištěna stabilita v regionu a byl vyřešen arabsko-izraelský konflikt.

7 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ

Akram, S. M. (2002). Palestinian Refugees and Their Legal Status: Rights, Politics, and Implications for a Just Solution. *Journal of Palestine Studies* 31 (3), s. 36–51.

Al Abed, O. (2004). Palestinian Refugees in Jordan. *Forced Migration Online*. (<http://www.forcedmigration.org/research-resources/expert-guides/palestinian-refugees-in-jordan/fmo025.pdf>, 31. 3. 2014).

Al Jazeera (2011). *What lies beneath Jordanian calls for reform*. 21. 7. 2011 (<http://blogs.aljazeera.com/blog/middle-east/what-lies-beneath-jordanian-calls-reform>, 15. 3. 2014).

Al Oudat, M. A. – Alshboul, A. (2010). “Jordan First”: Tribalism, Nationalism and Legitimacy of Power in Jordan. *Intellectual Discourse* 18 (1), s. 65–96.

Al Sharif, O. (2013). Jordan’s New Government: Same Old Politics. *Al-Monitor*. 31. 3. 2014 (<http://www.al-monitor.com/pulse/originals/2013/03/jordanian-government-formation.html#>, 19. 3. 2014).

al-Fdeilat, M. (2014). Jordan-Palestine ties strained by peace talks. *Al-Monitor*. 23. 3. 2014 (<http://www.al-monitor.com/pulse/politics/2014/03/jordan-palestine-relations-tense-peace-talks.html>, 17. 4. 2014).

Alpher, Y. (2013). The return of the Arab Peace Initiative. *Open Democracy*. 19. 9. 2013 (<http://www.opendemocracy.net/opensecurity/yossi-alpher/return-of-arab-peace-initiative>, 19. 4. 2014).

al-Samadi, T. (2013). Jordan’s Local Elections See Low Turnout. *Al-Monitor*. 29. 8. 2013 (<http://www.al-monitor.com/pulse/politics/2013/08/jordan-elections-low-turnout.html#>, 19. 3. 2014).

al-Shishani, M. B. (2012). The Economics of Jordan’s Political Crisis. *Al-Monitor*. 21. 11. 2012 (<http://www.al-monitor.com/pulse/business/2012/11/>

jordans-political-crisis-closely-linked-to-economic-liberalization.html, 22. 4. 2014).

Bacik, G. (2008). *Hybrid Sovereignty in the Arab Middle East; the Cases of Kuwait, Jordan, and Iraq* (New York: Palgrave Macmillan).

BADIL (1998). *Palestinian Refugees in Jordan*. Dec. 1998 (26) (<http://www.badil.org/fr/article74/item/536-palestinian-refugees-in-jordan>, 15. 3. 2014).

BADIL (2002). *Palestinian Refugees and the Right of Return in International Law*. 9 (2) (<http://www.pij.org/details.php?id=145>, 16. 4. 2014).

Bligh, A. (2001). The Jordanian Army: Between Domestic and External Challenges. *Middle East Review of International Affairs* 5 (2), s. 13–20.

Bocco, R. (2010). UNRWA and the Palestinian refugees: A history within history. *Refugee Survey Quarterly* 28 (2,3), s. 229–252.

Bookmiller, R. J. (2003). Abdullah's Jordan: America's Anxious Ally. *Turkish Journal of International Relations* 2 (2), s. 174–195.

Booth, W. (2014). Jordan wary of Israel-Palestinian peace plan. *The Washington Post*. 13. 2. 2014 (http://www.washingtonpost.com/world/middle_east/jordan-wary-of-israel-palestinian-peace-plan/2014/02/12/613ffc92-93ed-11e3-9e13-770265cf4962_story.html, 19. 4. 2014).

Brand, L. A. – Hammad, F. (2013). Identity and the Jordanian elections. *Foreign Policy*. 17. 1. 2013 (http://mideastafrica.foreignpolicy.com/posts/2013/01/17/identity_and_the_jordanian_elections, 15. 3. 2014).

Brand, L. A. (1995). Palestinians and Jordanians: A Crisis of Identity. *Journal of Palestine Studies* 24 (4), s. 46–61.

CIA (2014). *The World Factbook: Jordan* (<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/jo.html>, 2. 3. 2014).

- Convention Relating to the Status of Refugees (1951). *UNHCR* (<http://www.unhcr.org/3b66c2aa10.html>, 27. 4. 2014).
- Country Studies US (2014a). *Hussein's Early Reign* (<http://countrystudies.us/jordan/11.htm>, 13. 3. 2014).
- Country Studies US (2014b). *Jordan – Foreign Policy* (<http://countrystudies.us/jordan/63.htm>, 15. 3. 2014).
- Cunningham, K. J. (1998). The Causes and Effects of Foreign Policy Decision Making. *World Affairs* 160 (4), s. 192–201.
- Čejka, M. (2005). *Izrael a Palestina* (Brno: Centrum strategických studií).
- De Atkine, N. (2002). Amman 1970, A Memoir. *MERIA Journal*. 6 (4), s. 75–82.
- Department of Statistics, Jordan (2012). *Estimated Population by Governorate, Sex and Pop. Density* (http://www.dos.gov.jo/dos_home_a/jorfig/2012/3_1.pdf, 27. 3. 2014).
- El Abed, O. (2006). Immobile Palestinians: ongoing plight of Gazans in Jordan. *Forced Migration Review* 2006 (26), s. 17–18.
- El Muhtaseb, L. (2013). Jordan's East Banker-Palestinian schism. *NOREF*. April 2013.
- European Forum for Democracy and Solidarity (2014). *Jordan* (<http://www.europeanforum.net/country/jordan>, 17. 3. 2014).
- Fisk, R. (2010). Why Jordan is occupied by Palestinians. *The Independent*. 22. 7. 2010 (<http://www.independent.co.uk/voices/commentators/fisk/robert-fisk-why-jordan-is-occupied-by-palestinians-2032173.html>, 27. 3. 2014).
- Foreign Affairs, Trade and Development Canada (2013). *Middle East Peace Process* (http://www.international.gc.ca/name-anmo/peace_process-processus_paix/refugees-refugies/index.aspx?lang=eng, 12. 2. 2014).

- Fruchter-Ronen, I. (2008). Black September: The 1970–71 Events and their Impact on the Formation of Jordanian National Identity. *Civil Wars* 10 (3), s. 244–260.
- Gabbay, S. M. (2014). The Status of Palestinians in Jordan and the Anomaly of Holding a Jordanian Passport. *Political Sciences & Public Affairs* 2 (1), s. 1–6.
- Gilen, S. – Hovdenak, A. – Maktabi, R. – Pedersen, J. – Tuastad, D. (1994). *Finding Ways: Palestinian Coping Strategies in Changing Environments* (Oslo: FAFO).
- Global Security (2013). *Military: World: Jordan* (<http://www.globalsecurity.org/military/world/jordan/personnel.htm>, 2. 3. 2014).
- Gombár, E. (2002). Islamistické organizace v Sýrii, v Jordánsku a v Libanonu. *Mezinárodní vztahy* 37 (3), s. 84–97.
- Hinnebusch, R. – Quilliam, N. (2006). Contrary Siblings: Syria, Jordan and the Iraq War. *Cambridge Review of International Affairs* 19 (3), s. 513 – 528.
- Human Rights Watch (2010). Stateless Again – Palestinian-Origin *Jordanians Deprived of their Nationality*. Feb. 2010 (<http://www.hrw.org/node/87906>, 19. 3. 2014).
- Chatelard, G. (2010). Jordan: A Refugee Haven. *Migration Policy Institute*. 31. 8. 2010 (<http://www.migrationpolicy.org/article/jordan-refugee-haven>, 21. 4. 2014).
- Christophersen, M. (2013a). Jordan's 2013 elections: a further boost for tribes. *NOREF*. 21. 3. 2013 (http://www.peacebuilding.no/var/ezflow_site/storage/original/application/3cfc191c3644dd32cda0c2c3431d149.pdf, 12. 3. 2014).
- Christophersen, M. (2013b). *Protest and reform in Jordan*. (Oslo: Fafo).
- Immigration and Refugee Board of Canada (1998). *Jordan: Obligation to perform military service for a Palestinian holding a five-year Jordanian passport*

and penalties for failure to serve upon return to Jordan (<http://www.refworld.org/docid/3ae6ac0763.html>, 2. 3. 2014).

Israel National News (2004). *Jordan is Palestine*. 2. 2. 2004 (<http://www.israelnationalnews.com/Articles/Article.aspx/3287#.Uzhc9KiSxzp>, 30. 3. 2014).

Jordan Country Review (2010). *Government Structure*. July 2011, s. 23–31.

Kalimat, H. O. – Tiltnes, A. A. (1998). Attitudes and Public Life. In: Hanssen-Bauer, J. – Pedersen, J. – Tiltnes, A. A. eds., *Living Conditions in the Hashemite Kingdom of Jordan* (Oslo: FAFO), s. 293–314.

King Abdullah (2014). *Vision: Peace* (http://www.kingabdullah.jo/index.php/en_US/pages/view/id/151.html, 17. 4. 2014).

Kuttab, D. (2013). The Palestinian Role in Jordan's Elections. *Al-Monitor*. 16. 7. 2013 (<http://www.al-monitor.com/pulse/iw/contents/articles/opinion/2013/01/jordan-elections-palestinians.html>, 19. 3. 2014).

Lalor, P. (2001). Jordan, Israel and Palestine: looking beyond the peace proces. *Disarmament forum*, s. 33–39 (http://www.peacepalacelibrary.nl/ebooks/files/UNIDIR_pdf-art71.pdf, 20. 4. 2014).

Lasensky, S. (2006). Jordan and Iraq: Between Cooperation and Crisis. *USIP* Dec. 2006 (http://www.usip.org/sites/default/files/JordanandIraq_SR%20178_Lasensky.pdf, 9. 4. 2014).

Mardini, R. (2014). Point/Counterpoint: Is Reform in Jordan Truly Necessary? *Atlantic Council*. 9. 1. 2014 (<http://www.atlanticcouncil.org/blogs/menasource/point-counterpoint-is-reform-in-jordan-truly-necessary>, 21. 4. 2014).

MEDEA (2014). *Israel–Jordan peace treaty* (<http://www.medeabe/en/countries/jordan/israel-jordan-peace-treaty/>, 16. 4. 2014).

Minorities at Risk (2006). *Assessment for Palestinians in Jordan* 31. 12. 2006 (<http://www.cidcm.umd.edu/mar/assessment.asp?groupId=66302>, 14. 3. 2014).

- Minority Rights Group International (2008). *World Directory of Minorities and Indigenous Peoples - Jordan: Palestinians* (<http://www.refworld.org/docid/49749cfcc.html>, 14. 3. 2014).
- Mitha, F. (2010). The Jordanian-Israeli Relationship: The Reality of "Cooperation". *Middle East Policy* 17 (2), s. 105–126.
- Moon, Y. (2012). Democracy on the Horizon: How the Arab Spring is Unfolding in Jordan. *Harvard International Review* 33 (4), s. 28–31.
- Nahar, G. S. – Humaidan, R. L. A. (2013). The Factors Affecting the Foreign Political Behaviors in Jordan on its Strategic Position in the Middle East, and Especially its Conflict and Peace Process with Israel during the 1990s. *International Journal of Humanities and Social Science* 3 (4), s. 66–78.
- Nasur, N. I. M. B. – Al-Fawwaz, A. A. – Al-Afif, A. K. (2012). Jordanian Foreign Policy toward The Palestine Issue. *British Journal of Arts and Social Sciences* 8 (1), s. 1–16.
- Nation Master (2014a). *Jordan Military Stats* (<http://www.nationmaster.com/country-info/profiles/jordan/military>, 26. 3. 2014).
- Nation Master (2014b). *Israel Military Stats* (<http://www.nationmaster.com/country-info/profiles/israel/military>, 26. 3. 2014).
- Nation Master (2014c). *Syria Military Stats* (<http://www.nationmaster.com/country-info/profiles/syria/military>, 26. 3. 2014).
- Nation Master (2014d). *Israel Military Stats* (<http://www.nationmaster.com/country-info/profiles/Iraq/military>, 26. 3. 2014).
- Nevo, J. (2003). Jordan, the Palestinians and the Al-Aqsa Intifada. *Civil Wars* 6 (3), s. 70–85.
- OECD (2014). *Jordan*. (<http://www.oecd.org/dac/stats/documentupload/JOR.JPG>, 29. 3. 2014).

- Office of King Hussein I (2014). *History - Disengagement from the West Bank* (http://www.kinghussein.gov.jo/his_periods9.html, 31. 1. 2014).
- Office of the Historian, Bureau of Public Affairs (2014). *Milestones: 1989–1992 – The Madrid Conference, 1991*. (<http://history.state.gov/milestones/1989-1992/madrid-conference>, 9. 4. 2014).
- Perlmutter, A. (1981). A Palestinian Entity? *International Security* 5 (4), s. 103–116.
- Pipes, D. (1987). Arab vs. Arab over Palestine. *Daniel Pipes* (<http://www.danielpipes.org/8002/arab-vs-arab-over-palestine>, 30. 3. 2014).
- PLO Negotiations Affairs Department (2011). *Palestinian refugees* (http://www.nad-plo.org/userfiles/file/FAQ/Refugees_FAQ_Fact%20Sheet_May2011.pdf, 12. 2. 2014). s. 1–9.
- Rabinovich, I. (2010). Arab Peace Initiative – clarifications needed. *The Jerusalem Post*. 16. 12. 2010 (<http://www.jpost.com/Opinion/Op-Ed-Contributors/Arab-Peace-Initiative-clarifications-needed>, 9. 4. 2014).
- Rad, S. T. (2011). Jordan's Paradox of Growth without Employment: A Microcosm of the Middle East? *Centre for Development Policy and Research: SOAS* (<https://www.soas.ac.uk/cdpr/publications/dv/file70187.pdf>, 20. 4. 2014).
- Ryan, C. R. (2004). "Jordan First": Jordan's Inter-Arab Relations and Foreign Policy under King Abdullah II. *Arab Studies Quarterly* 26 (3), s. 43–62.
- Ryan, C. R. (2010). "We Are All Jordan"...But Who Is We? *Middle East Research and Information Project*. 13. 7. 2010 (<http://www.merip.org/mero/mero071310>, 21. 4. 2014).
- Ryan, C. R. (2011). Identity Politics, Reform, and Protest in Jordan. *Studies in Ethnicity and Nationalism* 11 (3), s. 564–578.
- Sasley, B. E. (2002). Changes and Continuities in Jordanian Foreign Policy. *Middle East Review of International Affairs* 6 (1), s. 36–48.

- Satloff, R. (1995). The Jordan-Israel Peace Treaty: A Remarkable Document. *Middle East Quarterly*. March 1995, s. 47–51.
- Shabaneh, G. (2010). Refugees, International Organizations, and National Identity: The Case of Palestine. *New Political Science* 32 (2), s. 215–236.
- Sharp, J. M. (2014). Jordan: Background and U.S. Relations. *Congressional Research Service*. 27. 1. 2014 (<https://www.fas.org/sgp/crs/mideast/RL33546.pdf>, 11. 3. 2014).
- Shteiwi, M. (2005). Political Parties in Jordan. In: Zander, N. H., *Building Democracy in Jordan: Women's Political Participation, Political Party Life and Democratic Elections* (Stockholm: IDEA), s. 71–102.
- Scham, P. L. – Lucas, R. E. (2001). 'Normalization' and 'Anti-Normalization' in Jordan: The Public Debate. *Israel Affairs* 9 (3), s. 141–164.
- Schenker, D. (2013). Down and Out in Amman. *Foreign Affairs*. 3. 10. 2013 (<http://www.foreignaffairs.com/articles/139982/david-schenker/down-and-out-in-amman>, 26. 2. 2014).
- Schwedler, J. (2006). *Faith in Moderation* (New York: Cambridge University Press).
- Stratfor Analysis (2012). *Jordan: Caught Between the Muslim Brotherhood and the East Bankers*. s. 43.
- Susser, A. (2011). Jordan 2011: Uneasy Lies the Head. *Crown Center for Middle East Studies* (<http://www.brandeis.edu/crown/publications/meb/MEB52.pdf>, 14. 3. 2014).
- Tell, N. (2004). Jordanian Security Sector Governance: Between Theory And Practice. *Geneva Centre for the Democratic Control of Armed Forces*. 12. 7. 2004.

- The Economist (2014). *A kingdom of two halves*. 8. 3. 2014 (<http://www.economist.com/news/middle-east-and-africa/21598719-jordanians-chafe-emerging-american-plan-israel-palestine-kingdom>, 15. 4. 2014).
- The Hashemite Kingdom of Jordan (2014). *Government: The Legislative Branch* (<http://www.kinghussein.gov.jo/government3.html>, 28. 2. 2014).
- The Jordan Times (2013). *2013 elections — Final results*. 28. 1. 2013 (<http://archive.is/BEsGj>, 27. 3. 2014).
- The Jordanian Parliament (2014). *General Information about the National Assembly* (<http://www.parliament.jo/en/node/145>, 28. 2. 2014).
- The Palestinian Refugee ResearchNet (2010). *Palestinian Refugees: An Overview* (<http://prn.mcgill.ca/background/>, 13. 2. 2014).
- The Times of Israel (2014). *Jordan won't be Palestine, king says*. 24. 2. 2014 (<http://www.timesofisrael.com/jordan-wont-be-palestine-king-says/>, 15. 4. 2014).
- Tobin, S. A. (2012). Jordan's Arab Spring: The Middle Class and Anti-Revolution. *Middle East Policy* 19 (1), s. 96–109.
- Troquer, Y. Le – al-Oudat, R. H. (1999). From Kuwait to Jordan: The Palestinians' Third Exodus. *Journal of Palestine Studies* 28 (3), s. 37–51.
- UNHCR (2014). *About Us* (<http://www.unhcr.org/pages/49c3646c2.html>, 12. 2. 2014).
- United Nations (2003). *The Question of Palestine and the United Nations* (<http://www.un.org/Depts/dpi/palestine/>, 20. 4. 2014).
- UNRWA (2006). *The United Nations and Palestinian Refugees* (<http://www.unrwa.org/userfiles/2010011791015.pdf>, 17. 1. 2014).
- UNRWA (2013). *Where we work – Jordan* (<http://www.unrwa.org/where-we-work/jordan>, 27. 11. 2013).

UNRWA (2014a). *Palestine refugees* (<http://www.unrwa.org/palestine-refugees>, 15. 1. 2014).

UNRWA (2014b). *Resolution 302* (<http://www.unrwa.org/content/resolution-302>, 11. 2. 2014).

Winter, L. (2013). Jordan and Saudi Arabia after the Arab Spring. *Foreign Military Studies Office*. 8. 5. 2013 (<http://fmso.leavenworth.army.mil/documents/Jordan-Saudi-Arabia-After-Arab-Spring.pdf>, 11. 3. 2014).

Zahrán, M. (2012). Jordan Is Palestinian. *Middle East Quarterly*. Winter 2012, s. 3–12.

Zecchini, L. (2011). Bedouin tribes accuse Jordan's Queen Rania of corruption. *The Guardian*. 15. 2. 2011 (<http://www.theguardian.com/world/2011/feb/15/bedouin-accuse-jordan-queen-corruption>, 15. 3. 2014).

8 RESUMÉ

The Bachelor thesis deals with Palestinian refugees in Jordan who fled from Palestine aftermath of the Arab-Israeli wars during 20st century. These days Palestinians in Jordan are outnumbering original Jordanian inhabitants. The thesis is aimed at influence of Palestinian refugees on Jordanian economy and domestic and foreign policy.

Not only East Bank, but also West Bank, inhabited by Palestinians, was a part of Jordan for some period which means that Palestinians of West Bank became automatically Jordanian citizens. There was a visible effort of King of Jordan Hussein I to unite both peoples which proved to be hardly achievable.

During the 1970s Jordanian society was even more divided because of an unsuccessful attempt of Palestine Liberation Organization to overthrow the regime. This led to political discrimination of Jordanians of Palestinian origin who started to dominate the private sector – particularly entrepreneurship.

Palestinians in Jordan are also linked to its foreign policy. The primary goal of Jordanian foreign policy is to resolve Israeli–Palestinian conflict because the conflict is the reason for a huge number of Palestinian refugees in Jordan. To settle the conflict Jordan needs to cooperate with other countries for a peaceful solution.